

Open Monumentendag HOORN

9 september 2017

**Boeren, burgers
en buitenlui**

INHOUDSOPGAVE

I	Overzicht opengestelde monumenten en objecten	4-5
II	Programma Open Monumentendag Hoorn	6-9
III	Monumentenschildje	10
IV	De koopstad van West-Friesland	11
V	Rondrit door Blokker en Zwaag	12-13
VI	De geschiedenis van Zwaag	14-15
VII	Fietsroute door Hoorn-Noord, Blokker, Zwaag en Risdam	16-24
VIII	Stolpboerderijen: alles onder één dak	26-27
IX	Thema wandelroute	28-34
X	Beschrijving opengestelde monumenten Hoorn, Blokker en Zwaag	36-39
XI	Boeren, burgers en buitenlui	40-41
XII	De ontwikkeling van Hoorn	42-44
XIII	Beschrijving opengestelde monumenten beschermde binnenstad Hoorn	46-62
	Colofon	62

VOORWOORD

Hoorn heeft maar liefst 803 beschermde monumenten en mag zichzelf dan ook grote monumenten gemeente noemen. Als erfgoedgemeente bij uitstek ontvangen we jaarlijks meer dan 450.000 toeristen die een bezoek aan onze historische binnenstad en de prachtige buitengebieden. Ook voor bewoners en de mensen die hier werken, speelt erfgoed een grote rol. De talrijke monumenten dragen bij aan de omgevingskwaliteit en vertellen ons de verhalen van vroeger.

De Open Monumentendag is dé gelegenheid om het erfgoed te delen. Als gemeentelijk Team Erfgoed houden we u graag op de hoogte van alle ontwikkelingen, want in 2017 hebben we niet stilgestaan. In de nieuwe erfgoedvisie, die in 2017 werd vastgesteld, heeft de gemeente uitgesproken zich nog meer te willen inspannen voor het behoud van erfgoed. Daarnaast is er in het bijzonder aandacht voor het beleefbaar maken van erfgoed. Met een subsidiebedrag van 50.000 euro per jaar worden initiatieven gesteund die de beleefbaarheid van erfgoed stimuleren. Dat we als erfgoedgemeente flink aan de weg timmeren, blijkt bovendien uit het feit dat Hoorn dit jaar één van de vijf genomineerden was voor de BNG Bank Erfgoedprijs!

In de aanloop naar Open Monumentendag heeft Stichting Open Monumentendag zich ingezet voor een afwisselend en aantrekkelijk programma. Naast de openstelling van verscheidene monumenten worden er activiteiten georganiseerd voor jong en oud. Er is muziek en kunst, er zijn verhalenkamers, wandel- en fietsroutes en zelfs vanaf het water kunt u kennis maken met historisch Hoorn. Speciaal voor de jeugd wordt traditiegetrouw de klassen dag georganiseerd. Kortom, te veel om op te noemen.

Mijn grote dank gaat dan ook uit naar alle betrokkenen die deze dag weer mogelijk maken. Ik wens iedereen een mooie dag in Hoorn.

Een hartelijke groet,

Judith de Jong,
Wethouder Erfgoed en Monumenten.

I OPENGESTELDE MONUMENTEN EN OBJECTEN

Buiten de binnenstad

Nr.	Adres	Monument/object	Activiteit
1	Berkhouterweg 26	Joodse Begraafplaats	
2	Dorpsstraat 131, Zwaag	Voormalig Raadhuis Zwaag	Verhalenkamer
3	Drieboomlaan/Holenweg	RK Begraafplaats	
4	Kerkelaan 8/ Dorpsstraat, Zwaag	Hervormde Kerk	muziek
5	Koewijzend 4, Blokker	Historische fruitwekerij met tuinderschoorsteen	Verhalenkamer
6	Noorderdracht 61, Blokker	Molen de Krijgsman	demonstratie
7	Pastoor Nuijenstraat 2, Zwaag	Lourdeskapel	Verhalenkamer
8	Westerblokker 44, Blokker	St.-Michaëlkerk	kunst
9	Westerblokker 105, Blokker	Hervormde kerk	
10	Westerblokker 125, Blokker	Boerderij Westerhout en monumentale bruine beuk	
11	Westerblokker 171, Blokker	De Nadorst	
12	Bangert 36	Klooster Bethlehem	

Binnenstad

Nr.	Adres	Monument/object	Activiteit
13	Achterom 15, 17	Sint-Jozefhuis en museum Kaap Hoorn-vaarders	Verhalenkamer
14	Achterom 19	Sint Jozefschool	
15	Achterstraat 2	Doelengebouw	
16	Bierkade 10	Woonhuis 16 ^e -eeuw	
17	Binnenluiendijk 2	Kamer WIC/ Vrijmetselaarsloge	
18	Binnenluiendijk 3-4	Woon- en pakhuis	
19	Breed 22/24	Blokkerpanden	
20	Breed 12	Pand 12	
21	Dal 3	Timmermangildehuis	
22	Dal 9	Sint Pietershof	
23	Van Dedemstraat 8	Museumstoomtram	
24	Glop	Overkluisde waterloop	Rondleiding
25	Gouw 7	Herenhuis	
26	Grote Noord 15	St. Cyriacus- en Franciscuskerk of Koepelkerk	Muziek/Verhalenkamer
27	Grote Noord 31	Lunchroom De Vier Jaargetijden	
28	Grote Oost 6	Waterschapshuis	
29	Grote Oost 43	Foreestenhuis	Muziek/rondleiding/presentatie
30	Grote Oost 58, 60	Ooster- of Sint-Anthoniskerk en Claes Joesthuys	Muziek
31	Hoofd 2	Hoofdtoren en Houten Hoofd	
32	Italiaanse Zeedijk 58	Woonhuis	
33	Kerkplein	Grote Kerk	Muziek
34	Kerkplein 39	Sint-Jansgasthuis	
35	Kerkstraat 10	Huis Verloren	
36	Korte Achterstraat 2A	Mariakapel	
37	Korte Achterstraat/Weeshuistuin	Mariaklooster/Burgerweeshuis	
38	Munnickenveld 21	Claes Stapelshofje	
39	Nieuwstraat 23/Nieuwsteeg	Statenlogement	
40	Nieuwstraat, Wisselstraat, Kerkplein	Vijf poortjes	
41	Onder de Boompjes 24 / Pakhuisstraat	VOC-pakhuizen	
42	Oostereiland	Admiraliteitsgebouwen/gevangenis	
43	Oostereiland, Schuijteskade 22	Centrum Varend Erfgoed	Tentoonstelling
44	Pakhuisstraat 10	Historische speelgoedverzameling	
45	Ramen 4	Lutherse kerk	Muziek/presentatie/fototentoonstelling
46	Ramen 31 en 31a	Doopsgezinde kerk	
47	Roode Steen 1	Westfries Museum	Muziek
48	Roode Steen 8	Waag	
49	Roode Steen 9 en Grote Oost 5	Restaurant Ridderikhoff	
50	Roode Steen 15	Gebouw Rozenkruizers	Expositie

II PROGRAMMA OPEN MONUMENTENDAG 2017

OVERZICHT VAN DE VERHALENKAMERS

nr	Adres	Naam pand	Tijden
2	Dorpsstraat 131, Zwaag	Voormalig raadhuis Zwaag	13.00 - 13.15 13.15 - 13.30 13.30 - 13.45
7	Pastoor Nuijenstraat 2, Zwaag	Lourdeskapel	14.15 - 14.30 14.30 - 14.45 14.45 - 15.00
5	Koewijzend 4, Blokker	Historische Kas familie Balk	15.30 - 15.45 15.45 - 16.00 16.00 - 16.15
13	Achterom 15, 17	Sint-Jozefhuis; museum Kaap Hoorn Vaarders	13.00 - 13.15 13.15 - 13.30 13.30 - 13.45
33	Kerkplein	Toren Grote Kerk	14.15 - 14.30 14.30 - 14.45 14.45 - 15.00
26	Grote Noord 15	Koepelkerk Stilte centrum	15.30 - 15.45 15.45 - 16.00 16.00 - 16.15

Verhalenkamers 2017

Stichting Op Roet organiseert in opdracht van de Gemeente Hoorn op zaterdag 9 september tijdens Open Monumentendag opnieuw een aantal verhalenkamers. Tijdens de verhalenkamers zullen betekenisvolle verhalen en verborgen geschiedenissen van de monumenten ontsloten worden. Op ieder locatie worden per verhalenkamer drie vertellers uitgenodigd. Zij vertellen ieder maximaal een kwartier over hun bijzondere relatie met het gebouw. De toegang is overal vrij. Op maar liefst zes locaties kunt u komen genieten van de Verhalenkamers. Dit jaar zijn er 3 locaties in Zwaag en Blokker en 3 in Hoorn. Het raadhuis en de Lourdeskapel in Zwaag en de Historische Kas van de familie Balk in Blokker kunnen bezocht worden. Om deze locaties te bezoeken kunt u vandaag vanaf de Roode Steen gratis gebruik maken van de Hop-on Hop-off busjes. In Hoorn gaan het stiltecentrum in de Koepelkerk, het pand van de Kaap Hoorn Vaarders en de toren van de Grote Kerk open.

“Ja, Ik wil”

Blokker/ Zwaag

Voormalig Raadhuis Zwaag;

- 13.00 - 13.15 uur; Ben Kalb over zijn vader, oud-burgemeester Zwaag, en over de geschiedenis van het gebouw.
13.15 - 13.30 uur; Siem Besseling over de opmars en de gezonde dosis anarchie van carnavalsvereniging Het Masker.
13.30 - 13.45 uur; Peter Kaarsemaker over hoe een jongen van 17 van het land werd geplukt en van de een op andere dag belande in het raadhuis van Zwaag.

Lourdeskapel;

- 14.15 - 14.30 uur; Wim Meuge over de betekenis van pastoor Masker voor het katholieke deel van de het oude Zwaag en wat is daar nu nog van te zien is.
14.30 - 14.45 uur; Nel Entius over ‘Wij komen tezamen’, het bewonderen van het kerstkind, de warmte van mens en dier en het ontmoeten van Zwagers onder elkaar in de fraaie kapel.
14.45 - 15.00 uur; Johan Tiessing over de betekenis van de Lourdeskapel voor het ziekentridium

Historische Kas familie Balk;

- 15.30 - 15.45 uur; Annie Balk over ‘Wohh, wat mooi... maar wat een werk!’
15.45 - 16.00 uur; Jos Vriend over de geschiedenis van de Bangertse tuinders bedrijven.
16.00 - 16.15 uur; Joke de Heer over schoonheid en woestheid, er is zoveel kunst te zien in de historische Tuin in Blokker.

Hoorn

Kaap Hoorn Vaarders, Sint-Jozefhuis;

- 13.00 - 13.15 uur; Kees van Louvezijn over hoe na 200 jaar gedogen (1572-1770) eindelijk toestemming kwam tot herbouw St. Jozefhuis de barmhartigheid...
13.15 - 13.30 uur; Ronald van Ulsen over de Kaap Hoornvaarders in een weeshuis.
13.30 - 13.45 uur; Rimke Pepers & Angelike Valster geven als huidige bewoners een stem aan het Jozefhuis dat zoveel mensen zag gaan en komen

Toren Grote Kerk;

- 14.15 - 14.30 uur; Anja Morit over de geschiedenis van de Grote Kerk waaruit zal blijken dat een klokkentoren niet altijd op de kerk hoeft te staan.
14.30 - 14.45 uur; Harm Stumpel over de geschiedenis van de drie carillons oftewel, hoe houd je de moed erin om al het geld bij elkaar te krijgen.
14.45 - 15.00 uur; Jos Bakker over hoe de verteller de klok heeft horen luiden, maar...

Trouwen voor 1 dag!

Tijdens Open Monumentendag van 11 tot 17 uur, ben je in de gelegenheid om te ervaren hoe het is om in het huwelijk te treden. Bijv. man en vrouw, moeder en zontje, vriendin en vriendin, vriend en vriend, opa en kleindochter.... Onder begeleiding van live orgelmuziek zal een ambtenaar van de burgerlijke stand jullie “trouwen”. Kosten bedragen 20,00 euro (ten goede van de Stichting Behoud Hervormde Kerk Zwaag). Voor Info bel 06-53923705.

Koepelkerk Stille centrum;

In kader van het 10-jarig bestaan van het Maria Gilde een verhalenkamer in het Stille centrum. Stichting Maria Gilde organiseert jaarlijks activiteiten rondom het beeld 'Maria van Hoorn' dat in het Westfries Museum te zien is en in 2007 werd verworven na een geldinzameling onder de bevolking en het bedrijfsleven van Hoorn.

15.30 - 15.45 uur; Ad Geerdink over Hoe Maria in Hoorn verscheen, verdween en weer terug keerde.

15.45 - 16.00 uur; Eugene Jongerden over Maria moeder van goede en moeder van slechte tijden in ons leven.

16.00 - 16.15 uur; Christel Kerssens-van der Pijl over Maria in het dagelijks leven: hoe inspireert Maria mij als vrouw en moeder?

OVERZICHT VAN DE MUZIEKOPTREDENS

nr	Waar	Hoe laat	Wat
47	Westfries Museum	14.00-15.00	Hoorns Harmonie Orkest
33	Grote Kerk	13.00-13.30	Carillon concert door Frits Reynaert i.s.m. Hoornse Brassband olv Erwin ter Bogt
30	Oosterkerk	12.15-12.45 13.15-13.45 14.15-14.45 15.15-15.45	Muziek van: Margreth Koning en Oh Jenna. Margreth zingt met hart en ziel in tijden van verdriet en vreugde. Haar repertoire bestaat uit mooie luisterliedjes, chansons en evergreens. Ze begeleidt zichzelf op gitaar. Oh Jenna. Eigenzinnig, speels, met eigen werk. Nu akoestisch!
45	Lutherse kerk	11.00-17.00	Orgelspel door Rieuwert Blok op het Pieter Müller orgel
29	Foreestenhuis	Regelmatig	Orgelspel
26	Koepelkerk	Vanaf 12.00	Orgelspel Maarschalkerweerd orgel 6 amateur-organisten spelen op koor-en hoofdorgel thema: "Door de eeuwen heen".
4	NH Kerk Zwaag	11.00-17.00	Orgelspel, regelmatig op het L. van Dam orgel

Klassendag op de Halve Maen

Op de klassendag van Open Monumentendag, vrijdag 8 september maken diverse klassen kennis met niet alleen de boeren, burgers en buitenlui, maar ook de zeelui van de 17^e-eeuw aan boord van dit VOC schip uit 1609. Samen met een gids ontdekken ze of dit schip wel een stuurrad heeft, waarom je de kat aan boord niet mocht voeren en waar de bemanning aan boord sliep. De verhalen zijn gebaseerd op het originele scheeps-

journaal van de ontdekkingsreis die schipper Henry Hudson maakte, geschreven door zijn stuurman. Het is een verhaal vol avontuur en het kennismaken met de Nieuwe Wereld. Ben je ook benieuwd naar de verhalen aan boord en zou je met je klas willen langskomen bij de Halve Maen? Stuur dan een berichtje naar educatie@wfm.nl

OVERZICHT VAN DE OVERIGE ACTIVITEITEN**Vrijdag 8 september**

nr	Waar	Hoe laat	Wat
43	Oostereiland, Varend erfgoed	9.00 - 14.00	Klassendag; Een spannende ontdekkingsreis op de Halve Maen

Zaterdag 9 september

nr	Waar	Hoe laat	Wat
30	Oosterkerk, Grote Oost 58	10.00 - 10.30	Opening Open Monumentendag Hoorn door wethouder Judith de Jong
	Hoorn, Blokker en Zwaag	11.00 - 16.30	Gratis busdienst naar de activiteiten in Blokker en Zwaag. Startpunt Roode Steen. Tevens fietsroute door Blokker en Zwaag, zie pag. 16
	Historische binnenstad		Themawandeling Boeren, burgers en buitenlui door de historische binnenstad, zie pag. 28 Ontdek de stad vanaf de binnenwateren met de Watertaxi, zie pag. 34
29	Foreestenhuis	11.00 - 17.00	Muziek. Rondleiding & presentatie over geschiedenis van het pand
50	Roode Steen 15	10.00 - 17.00	Expositie van het Lectorium Rosicrucianum over de symbolen en iconen die zij gebruiken.
24	Overkluisde waterloop	11.00 - 16.30	Daal af naar een historische overkluisde waterloop en ontdek de ondergrondse geschiedenis van de stad.
42	Stichting Varend Erfgoed, Oostereiland	11.00 - 17.00	Fototentoonstelling en doorlopende filmvoorstelling over de geschiedenis van de historische vrachtaart en visserij.
45	Lutherse kerk	11.00 - 17.00	Presentatie vanaf de kansel over de ontstaansgeschiedenis van het Lutheranisme door Maarten Luther en zijn vrouw Catharina van Bora. Tevens in de bovenzaal een fototentoonstelling van Vivian Oei met als thema "religieuze Erfgoed".
4	Hervormde Kerk Zwaag	11.00 - 17.00	Trouwen voor één dag. Voor deelname aan deze activiteit wordt een vergoeding gevraagd. Zie artikel pag. 6
8	St.-Michaëlkerk	11.00 - 17.00	Tentoonstelling van surrealistische kunst door kunstenaar Marcel de Bruijn.
9	Hervormde Kerk Blokker	11.00 - 17.00	Thema markt; Boeren, burgers en buitenlui met een muzikale omljsting van een troubadour. Tevens demonstraties van een houtdraaier.

(advertentie)

HOOIJBERG_{bv}

LANGEDIJK BOUW

0228 - 54 13 87

www.hooijbergbv.nl

III MONUMENTENSCHILDJE

Gemeente Hoorn zet in op beleefbaarheid van erfgoed, zij gaf de zomer aan alle monumenteneigenaren een uniek monumentenschildje. Deze schildjes sieren nu de gevels van de monumenten in Hoorn die zo voor iedereen zichtbaar worden.

De schildjes voor rijksmonumenten worden door het hele land gebruikt. De schildjes met het wapen van Hoorn zijn uniek en zijn bedoeld voor de gemeentelijke monumenten. Het is niet gebruikelijk om op de schildjes een gemeentelijk wapen af te drukken, maar de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed maakte voor Hoorn een uitzondering. Omdat de schildjes gekoppeld zijn aan een digitaal informatiesysteem hebben zij een meerwaarde als het gaat om het ontsluiten van informatie over monumenten. De RCE stond het afbeelden van het gemeentewapen op de schildjes daarom bij uitzondering toe.

Het informatiesysteem kan geraadpleegd worden via internet en via QR-codes. De schildjes bevatten QR-codes, die met een smartphone of tablet kunnen worden gescand, en informatie over het pand opleveren. Naast de algemene bouwkundige en historische informatie zijn er teksten geschreven door de eigenaren zelf. Uiteraard werden er foto's aangeleverd. De monumentenschildjes worden feestelijk onthuld op de Open Monumentendag op zaterdag 9 september. De QR-codes worden dan ook geactiveerd.

Judith de Jong, wethouder cultuur: 'Hoorn is een grote monumentenstad, met ruim 800 monumenten. Met deze schildjes markeren we alle monumenten. Hoorn wordt koploper als het gaat om het ontsluiten van digitale informatie over de monumenten.'

IV De koopstad van West-Friesland

Wanneer je een historische stad zoals Hoorn tijdens Open Monumentendag bezoekt heb je meestal de neiging om je voornamelijk te richten op gebouwen; kerken, kloosters en huizen. Met name in Hoorn ligt daarbij de nadruk op de 17^e-eeuw, omdat dat de bloeiperiode van de stad is. Vooral het gebied rond de haven is daardoor heel bekend. Wij Horinezen vinden dat vanzelfsprekend.

Maar er is meer. Tijdens de 18^e-eeuw verloor Hoorn haar functie als internationale zeehaven en raakte in een diepe economische depressie. De aantrekkingskracht van Amsterdam was te groot geworden en de kooplieden en regenten verlieten de stad - met name na de Franse Tijd - voor betere zaken en betere banen. Bijzonder voor Hoorn was dat de stad een nieuw elan kreeg. Zij draaide zich om van de zee naar het omringende platteland. De koopmansstad werd de koopstad van West-Friesland.

Een belangrijk gegeven in deze situatie was de prijs van de kaas, die zorgde voor een welvarende boerenstand, waardoor in de streek en stad een groot aantal economische en culturele ontwikkelingen konden plaatsvinden. De stad moest zich daaraan aanpassen; grachten moesten worden gedempt en straten worden verlegd om ruimte te maken voor markten en winkelstraten. En dat gebeurde; de middenstand en het stadsbestuur waren zeer actief. De infrastructuur werd verbeterd voor de meer dan veertig kaaspakhuizen, bijna dertig zilversmidswerkplaatsen, talloze modehuizen en horecabedrijven, enz., enz.

Hoorn werd een andere stad. Weliswaar bleef zeer lang een gedeelte van de bevolking authentiek, met zelfs een eigen dialect, maar de stad zelf kreeg een ander aanzicht, waar op vele dagen meer mensen het dialect van de boeren en buitenlui spraken. Misschien dat U met deze kennis ook het niet zo oude deel van de stad kunt waarderen.

Carel de Jong, oud-voorzitter Stichting Open Monumentendag Hoorn

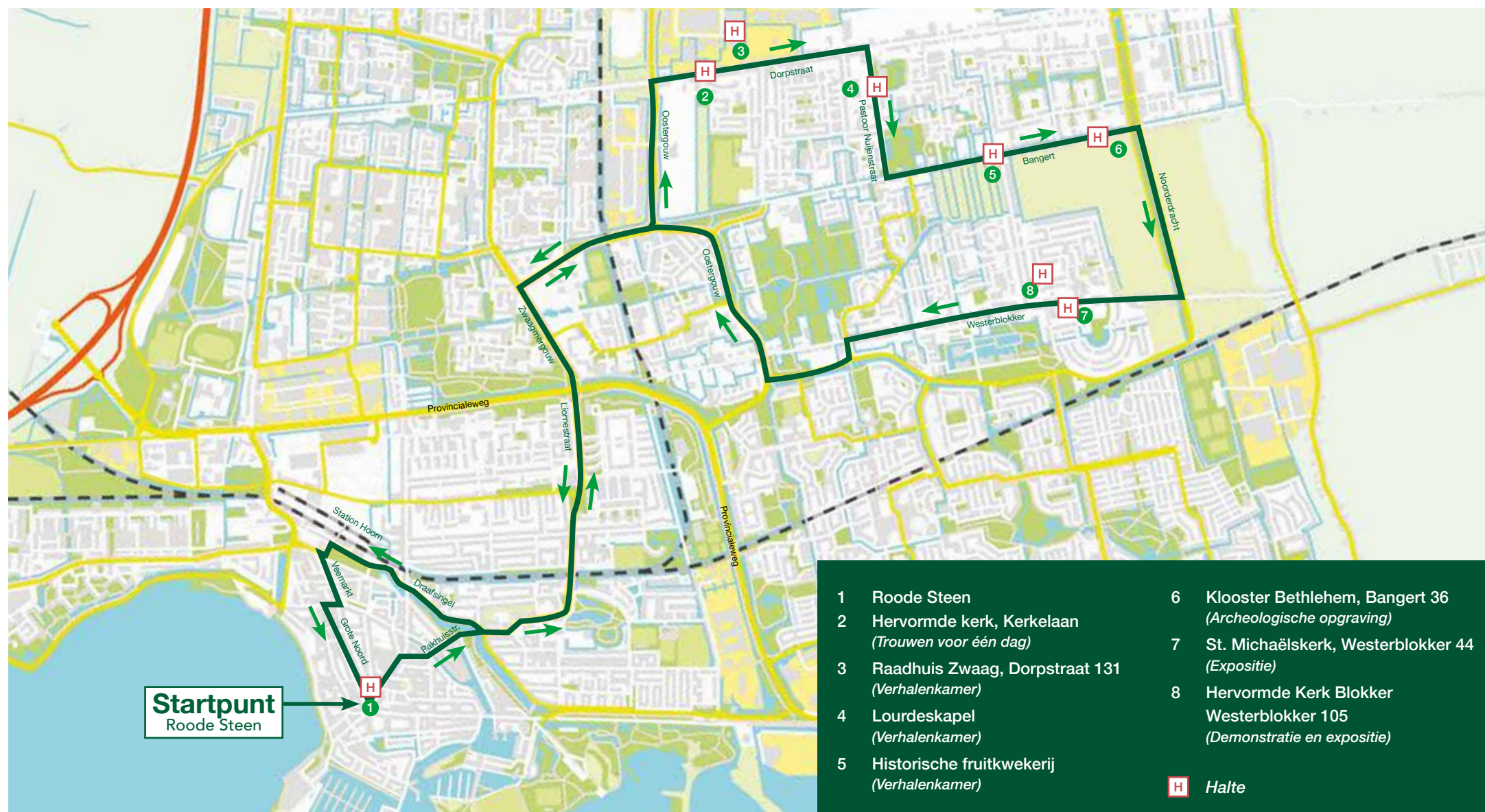
Oosterblokker

V RONDRIT door Blokker en Zwaag

Tijdens Open Monumentendag 2017 kunt u bij de opstapplaats op de Roode Steen gratis instappen in één van de twee gratis Hop-on - Op-off busjes. Deze busjes rijden via Hoorn-Noord richting Blokker en Zwaag naar locaties waar op deze dag in de monumenten activiteiten worden gehouden. Zie pag. 6-9 voor het programma en de aanvangstijd van de activiteiten in Blokker en Zwaag. Op de kaart is aangegeven waar u bij de opengestelde monumenten kunt uitstappen en instappen.

Let op; de busjes rijden een continudienst maar niet op vastgestelde tijden. Laatste busrit vanaf de Roode Steen zal ongeveer om 16.00 uur plaats vinden.

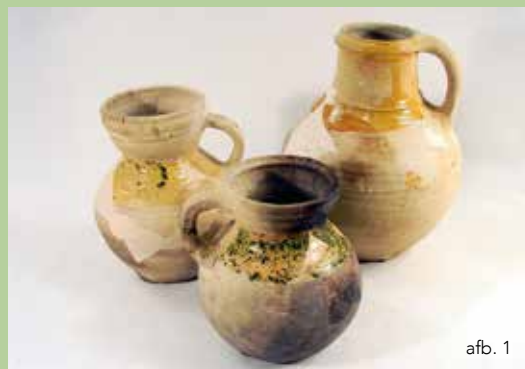
VI DE GESCHIEDENIS VAN ZWAAG

Het dorp Zwaag maakt sinds 1979 deel uit van de gemeente Hoorn. De verbondenheid van beide plaatsen gaat echter veel verder in de tijd terug. Al in 1406 werd Zwaag door de graaf van Holland onder het stadsrecht van Hoorn gevoegd. Dit gebeurde op verzoek van de inwoners van Zwaag zelf omdat zij hierdoor dezelfde voorrechten verkregen als de inwoners van Hoorn.

Hoorn was van oudsher een handelsplaats met een haven aan de Zuiderzee. Veel inwoners waren betrokken bij de scheepvaart of werkzaam als ambachtslieden. Het buurdorp Zwaag was een typische agrarische gemeenschap. De plaats was een van de vele ontginningsnederzettingen in West-Friesland uit de 12de eeuw. Door sloten in het veen te graven werd dit gebied geschikt gemaakt om agrarisch te gebruiken. De naam Zwaag duikt voor het eerst in de bronnen in het jaar 1245 op en is een oude Friese naam voor een weidegebied. Dit wijst erop dat vanaf het allereerste begin van de plaats hier voornamelijk koeien werden geweid. De boeren vestigden zich aan een ontginningsas midden in het gebied: de huidige Dorpsstraat. Ze woonden in boerderijen op lage terpjes. Op de erven maakten zij eenvoudige waterputten met wanden van veen- en kleiplaggen.

De oudste bewoningsresten die tot nu toe in Zwaag bij opgravingen zijn aangetroffen, dateren uit circa 1175 tot 1200. Zwaag is daarmee een stukje ouder dan Hoorn, waar de bewoning rond 1275 aanving. Van de boerderijen uit deze vroege periode resteert uiteraard niets meer. Wel zijn in het landschap de oude bewoningsas (de Dorpsstraat), de kades rondom het ontginningsgebied en de ontginningsloten nog goed te herkennen. De kades vormden de begrenzing van het dorp en dit zijn nu de Zwaagdijk, de Noorderdracht, het Keern en de Bangert en Koe-wijzend. Sommige oude huisplaatsen liggen nog altijd als verhoging langs de Dorpsstraat.

Eén gebouw dateert nog van oorsprong uit circa 1200, namelijk de Hervormde Kerk. In de Middeleeuwen was dit de St. Maartenskerk, gewijd aan de heilige St. Martinus of St. Maarten. In de muren van de kerk is tufsteen verwerkt, een vulkanisch gesteente dat als bouw-materiaal werd toegepast tot ongeveer 1200. Na die tijd ging men baksteen gebruiken. Bij latere bouwwerkzaamheden is het tufsteen hergebruikt waardoor het nu nog steeds zichtbaar is. Bijzonder is dat in de vloer van de kerk diverse rood-zandstenen sarcofaagdeksels liggen. Deze zijn afkomstig uit het Wesergebied in Duitsland en dateren uit de 11de en 12de eeuw. Op de deksels zijn christelijke, oud-Germaanse en geometrische

afb. 1

afb. 2

motieven toegepast. We zien op een van de deksels bijvoorbeeld kromstaffen, die verwijzen naar Christus als Goede Herder. Op een ander deksel staat een zonnerad, een typisch oud-Germaans symbool. Mogelijk had dit oude motief een nieuwe christelijke betekenis gekregen als verwijzing naar Christus als 'Zon der gerechtigheid' en 'Licht der wereld'. Wat de inwoners van Zwaag precies in de versieringen zagen, weten we niet. Zeker is wel dat alleen de hoogste sociale lagen zich een begrafenis in een sarcofaag konden veroorloven.

Zwaag groeide door de eeuwen heen heel geleidelijk in bevolkingsomvang. Begin 14de eeuw bestond het dorp uit ongeveer 50 huizen. In de 15de eeuw nam dit aantal toe tot zo'n 70 huizen. De meeste inwoners waren boer of landarbeider en bezaten slechts enkele koeien. Een enkeling kon zich een veestapel van meer dan 10 koeien veroorloven. In deze tijd ving de eerste bewoning aan de Zwaagdijk aan. Hier onstond een klein gehucht met de naam Zevenhuis.

In de 17^e-eeuw, De Gouden Eeuw van Holland, stonden er in Zwaag meer dan 100 huizen. Langs het dorpslint waren stolpboerderijen verschenen. Deze boerderij met zware houtconstructie (het vierkant) en piramidevormig dak is typerend voor dit gebied. Nog altijd staan aan de Dorpsstraat stolpboerderijen die van oorsprong uit de 17^e-eeuw dateren. Aan de Bangert was in die tijd een buurtschap ontstaan met bewoners die in de tuinbouw actief waren. Al vanaf de 15de eeuw waren hier fruitboomgaarden aanwezig en de naam Bangert hangt ook samen met een boomgaard. Tuinderswoningen zijn nu nog steeds kenmerkend voor de Bangert.

Christiaan Schrickx

afb. 4

afb. 3

Afbeeldingen:

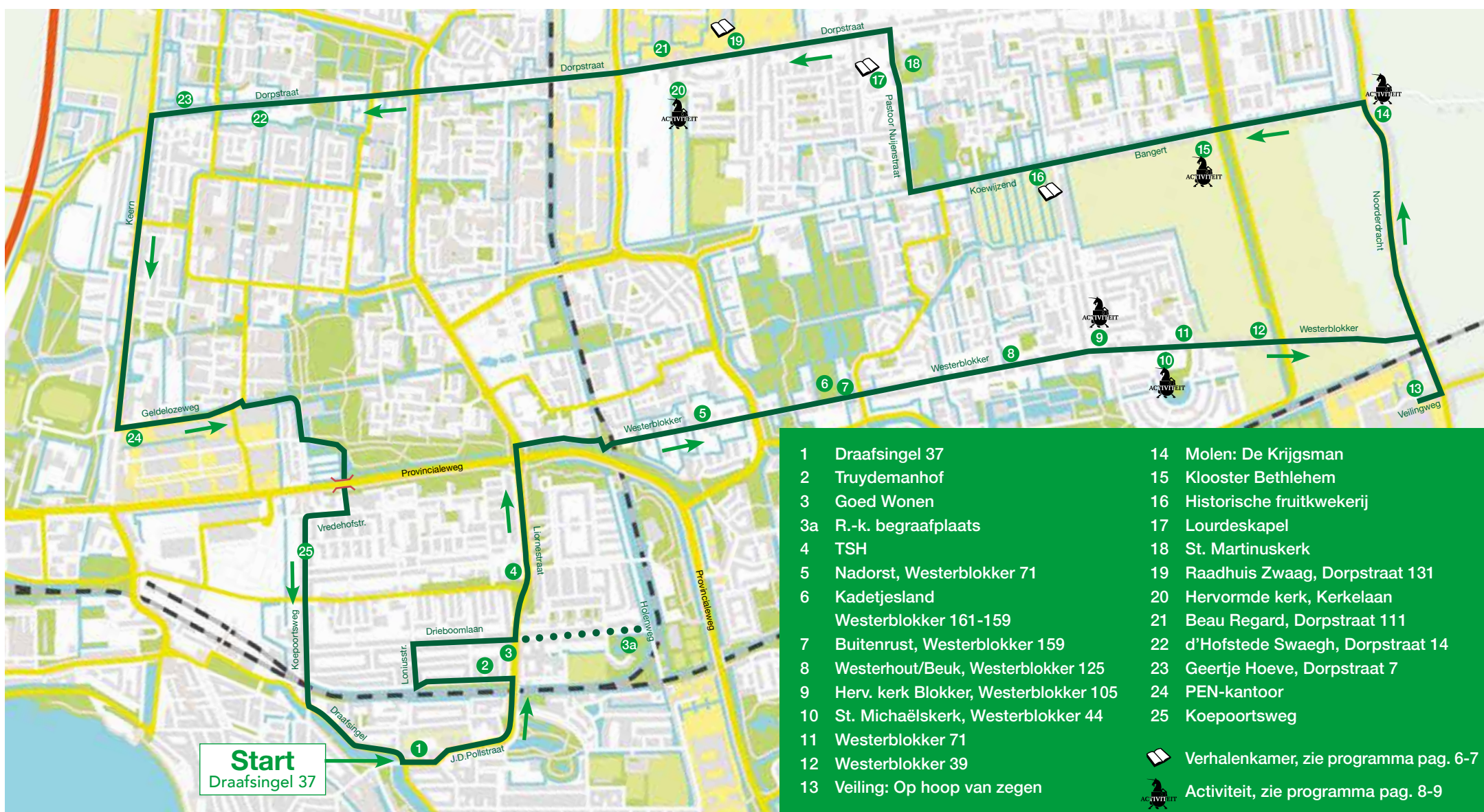
1. Drie kannen van witbakkend aardewerk uit het Maasland, gevonden in de sloot van een huisterp op perceel Dorpsstraat 66 in 2005. De kannen dateren uit circa 1175-1200 en hebben behoord tot de huisterp van een van de eerste bewoners van Zwaag.
2. Een van de sarcofaagdeksels in de Hervormde Kerk van Zwaag. De deksel is versierd met een zonnerad en dateert uit de 12de eeuw.
3. Zwaag Oosteinde, links nr 33, circa 1925. (bron: Collectie C Schrickx)
4. Hervormde Kerk, Kerkelaan 8 Zwaag

VII FIETSROUTE Hoorn-Noord, Zwaag, Blokker en Risdam

Genoeg te zien op de fiets

Als u graag Blokker en Zwaag ziet vanaf de fiets, volg dan deze mooie route. De blauwe stippen op de kaart zijn interessante objecten en panden waar u langs fietst. De fietsroute begint op de hoek van de Draafsingel en de Johan Messchaertstraat en is circa 15 kilometer lang. Op pagina 18 t/m 24 staan de beschrijvingen van alle adressen waar u langs fietst. Op de onderstaande kaart is ook aangegeven op welke locaties een verhalenkamer wordt georganiseerd en waar activiteiten plaats vinden. Zie voor het programma pag. 6 t/m 9 van dit boekje.

1. Voormalige openbare MULO-school

Draafsingel 37

Voormalige Gemeenteschool 3 ontworpen door gemeentearchitect Jakob Faber (geb. 1868 te Groningen) in neo-renaissancestijl. In het interieur zijn ook Berlagiaanse invloeden herkenbaar (o.a. de trap). De elf-klassige school werd gebouwd ter vervanging van de eerste burgerschool voor jongens en meisjes.

U rijdt nu in westelijke richting naar de Liornestraat. Als u het spoor over bent, houdt u links aan en gaat u na de parkeerplaats (via de stoep) links de Commandeur Ravenstraat in. Aan uw rechterhand ziet u dan het Truydemanhof.

2. Truydemanhof

Commandeur Ravenstraat 49

Het Truydemanhof is gebouwd in 1950 naar ontwerp van de toenmalige gemeentearchitect Cornelis Ruytenbeek. Het bevatte 45 woningen verdeeld over 4 vleugels, gebouwd rondom een gemeenschappelijk binnenhof. Particulieren en organisaties hielpen mee met de inrichting van het complex voor bejaarden. In 1979 is het complex gerenoveerd. Het aantal woningen is teruggebracht naar 43 stuks.

Als u nu doorrijdt en dan rechtsaf de Willem Barentszstraat in slaat en vervolgens rechtsaf de Drieboomlaan in gaat komt u weer uit op de kruising met de Liornestraat.

3. Woningbouwcomplex Goed Wonen

Drieboomlaan 202-208, 234-280 en Liornestraat 2-12, 13-23

Woningbouwcomplex uit 1920-1921 dat in opdracht van de Coöperatieve Arbeiderswoningbouwvereniging 'Goed Wonen' werd gebouwd gelijknamig. Het door de Amsterdamse architecten Z. Gulden en M. Geldmaker ontworpen complex bestaat uit zes blokken van in totaal veertig arbeiderswoningen, die zijn gesitueerd aan de zuidoostzijde van de Drieboomlaan en ter weerszijden van de Liornestraat. Het grootste blok telt twaalf woningen en is in een U-vorm rond een hof gelegen.

De woningen tonen invloeden van de Amsterdamse School in onder meer de verticaal gemetselde plint en de expressief vormgegeven stijlen van de portieken. Dat 'Goed Wonen' voor haar eerste woningbouwcomplex koos voor twee architecten uit Amsterdam zal verband houden met hun ruime ervaring op dit terrein: Gulden en Geldmaker hadden in de hoofdstad al enkele grote woningbouwprojecten op hun naam staan.

U kunt ervoor kiezen even door te rijden op de Drieboomlaan en een bezoekje te brengen aan de R.-k. begraafplaats Drieboomlaan. Als u de route meteen vervolgd, dan slaat u linksaf de Liornestraat in.

3a. R.-k. begraafplaats

Drieboomlaan/Holenweg, Hoorn (opengesteld, zie tekst nr. 3 in hoofdstuk X)

Op de kruising met de Johannes Poststraat, aan uw linkerhand, ziet u de voormalige openbare lagere technische school liggen.

4. Voormalige Technische School Hoorn

Johannes Poststraat 71

Voormalige openbare lagere technische school, gebouwd in 1956-1959 in de stijl van het Nieuwe Bouwen naar ontwerp van Architectenbureau Kuiper, Gouwetor, De Ranitz en Bleeker uit Rotterdam. De nieuwe school bood ruimte aan 450 leerlingen en verving de te klein geworden Ambachtsschool uit 1912 die lag op de hoek van het Keern en de Provinciale weg. Deze is in 1995 gesloopt. De nieuwe school bestond uit een hoofdgebouw waarachter een schoolplein met vrijstaande schoorsteen, een aan de Liornestraat gelegen praktijkvleugel met zaagtanddak en, aan de Sint Jozefstraat, een westvleugel (is rond 1990 met een tweede verdieping verhoogd) met fietsenkelder en een gymnastieklokaal annex stelloods. In de kelder onder het hoofdgebouw bevond zich de commandopost voor West-Friesland van de Bescherming Bevolking. In 2014 is een deel van de TSH gesloopt t.b.v. een nieuw appartementencomplex. In het overgebleven deel is een buurthuis gevestigd.

U rijdt nu door. U steekt de Provincialeweg over en slaat dan rechtsaf het fietspad op. Dit rijdt u af totdat u op de Westerblokker komt. Als u doorrijdt ziet u aan uw linkerhand De Nadorst.

5. De Nadorst

Westerblokker 171, Blokker (opengesteld, zie tekst nr. 11 in hoofdstuk X)

U rijdt nu door naar het perceel gelegen tussen huisnummers 161 en 159.

6. Kadetjesland

Tussen Westerblokker 159 en 161, Blokker

Perceel weiland met een in oorsprong vermoedelijk uit de late middeleeuwen daterend profiel bestaande uit vier bolle stroken land ("kadetjes") gescheiden door drie in de lengterichting van het perceel gegraven (voormalige) greppels. De kadetjesstructuur is ontstaan door het eeuwenlang uitbaggeren van de greppels en sloten en het met de baggerspecie ophogen van het land ter verbetering van de afwatering. Vroeger was een dergelijk microreliëf een algemeen verbreid landschapstype in Noord-Holland, maar door ruilverkavelingen en oprukkende nieuwbouw is het inmiddels een zeldzaam verschijnsel geworden. Binnen de gemeente Hoorn is dit perceel voor zover bekend het laatst resterende kadetjesland.

Rechts naast het kadetjesland ligt Buitenrust.

7. Buitenrust

Westerblokker 159, Blokker

Stolpboerderij genaamd Buitenrust, in zijn huidige vorm daterend uit 1862. In zijn kern dateert de boerderij echter al uit de 17^e- of 18^e-eeuw. Het gaat om een Noord-Hollandse stolp met de darsdeuren in de zijgevel. De voorgevel heeft twee deuren: links de daagse voordeur die toegang gaf tot de koestal, de trots van de boer, en rechts van het midden de staatsie deur voorzien van twee rijke gietijzeren deurroosters, een bovenlicht met dito rooster en ter weerszijden pilasters. De rieten kap heeft zowel aan de voor- als rechterzijde een pannenspiegel. Rechtsvoor een bijbehorend ijzeren damhek en rechts op het achtererf een voormalige veestal die bij een storm in januari 2007 is ingestort.

U rijdt nu door, verder de Westerblokker af en komt dan de volgende monumenten tegen.

8. Boerderij Westerhout en monumentale bruine beuk

Westerblokker 125, Blokker (te bezichtigen, zie tekst nr. 10 in hoofdstuk X)

9. Hervormde kerk Blokker (demonstratie en expositie)

Westerblokker 105, Blokker (opengesteld, zie tekst nr. 9 in hoofdstuk X)

10. Woonhuis

Westerblokker 71, Blokker

Vrijstaand woonhuis daterend uit omstreeks 1910. De woning heeft een vooruitspringende middenpartij van twee bouwlagen en lagere flankerende zijdelen. In het begin van de vorige eeuw was dit een populair woningtype onder de beter gesitueerden in Blokker en Zwaag. Het dakoverstek boven de middenpartij wordt verfraaid door onder meer een makelaar en een sierspant dat de vorm volgt van de korfboog boven de balkondeuren. In het boogveld bruine en gele tegels in schaakbordpatroon.

11. Sint Michaëlkerk (expositie)

Westerblokker 44, Blokker (opengesteld, zie tekst nr. 8 in hoofdstuk X)

12. De Barmhartige Samaritaan

Westerblokker 39, Blokker

Stolpboerderij van het West-Friese type genaamd De Barmhartige Samaritaan, in het gesneden deurkalf gedateerd 1659. Kenmerkend voor een West-Friese stolp is dat de darsdeuren zich aan de voorzijde bevinden. Het niet uitstekende voorhuis links is uitgevoerd als een trapgevel met natuurstenen waterlijsten, dekplaten en een toppilaster op kopje. In de boogvelden boven de deur en het verdiepingvenster en in de schoorsteen siermetselwerk. Centraal in het deurkalf een voorstelling van de Barmhartige Samaritaan. In 1988-1989 is de boerderij in opdracht van Stichting Stadsherstel Hoorn gerestaureerd en in 1990 overgedragen aan de Vereniging Hendrick de Keyser.

Aan het eind van de Westerblokker kunt u rechtsaf slaan om de veiling "Op hoop van Zegen" te bezoeken. Daarna vervolgt u uw weg naar het noorden de Noorderdracht af.

13. Veiling Op Hoop van Zegen

Veilingweg 1, Blokker

Veiling Op Hoop van Zegen uit 1948-'49 met authentieke afmijnzaal waar tot 1981 groente en fruit werden geveild. Het gebouw is ontworpen door het Haagse ingenieursbureau Netto en Smit. In de veilinghallen, wat nu een opslagruimte is, traden 50 jaar geleden The Beatles op. De kamer rechts naast de ingang deed die dag dienst als kleedruimte. De afmijnzaal is nu in gebruik bij Historisch Blokker. Dankzij deze vereniging is de zaal gerestaureerd en werkt ook de originele veilklok weer.

Aan uw rechterhand ziet u nu Molen de Krijgsman liggen.

Helaas is het veiling gebouw dit jaar op Open Monumentendag niet voor het publiek toegankelijk.

14. Molen De Krijgsman

Noorderdracht 61, Oosterblokker (opengesteld, zie tekst nr. 6 in hoofdstuk X)

Bij de Bangert slaat u rechtsaf.

15 Klooster Bethlehem. (archeologische opgraving)

Bangert 36 (opengesteld, zie tekst nr. 12 in hoofdstuk X)

16. Historische fruitkwekerij met tuindersschoorsteen (verhalenkamer)

Koewijzend 4, Blokker (opengesteld, zie tekst nr. 5 in hoofdstuk X)

Bij de Pastoor Nuijenstraat slaat u rechtsaf. Aan uw linkerhand ziet u de Lourdeskapel liggen en aan de overkant de Sint Martinuskerk.

17. Lourdeskapel (verhalenkamer)

Pastoor Nuijenstraat 2, Zwaag (opengesteld, zie tekst nr. 7 in hoofdstuk X)

18. St. Martinuskerk Zwaag

Pastoor Nuijenstraat 3, Zwaag

De Martinuskerk is in 1932-1933 gebouwd naar ontwerp van Jozef Bekkers (1892-1945). Het is een interbellum kerk in de stijl van de Amsterdamse School. De kerk is T-vormig met aan weerszijden van het schip vier dwarskappen. De voorgevel is asymmetrisch met bovenaan een granieten kruis. Onder het kruis siermetselwerk in de vorm van een waaier. In het midden van de gevel staan drie lancetbogen. De toren heeft een zogenaamde naaldspits met bovenaan een vergulde bol en metalen kruis.

Het interieur is nog grotendeels origineel. In de zijbeuken altaars voor Maria en Jozef. Beide heiligen zijn gebeeldhouwd in Frans kalksteen. Het hoofdaltaar is van wit Paonazzo marmer met zwarte aders. Links van de kerk staan op een lage tuinmuur twee beelden afkomstig uit de gesloopte Martinuskerk aan de Dorpsstraat in Zwaag. Links is een priester en rechts een franciscaner monnik. Gelet op de attributen mogelijk twee van de 19 martelaren van Gorcum.

Bij de Dorpsstraat slaat u linksaf en rijdt u door. Aan uw rechterhand ziet u het voormalig raadhuis van Zwaag liggen.

19. Raadhuis Zwaag (verhalenkamer)

Dorpsstraat 131, Zwaag (opengesteld, zie tekst nr. 2 in hoofdstuk X)

Na het raadhuis slaat men de tweede straat linksaf, de Kerkelaan op en ziet men de Hervormde kerk al liggen.

20. Hervormde kerk (Trouwen voor één dag)

Kerkelaan 8, Zwaag (opengesteld, zie tekst nr. 4 in hoofdstuk X)

Na uw bezoek aan de kerk fietst u de Dorpsstraat verder af.

21. Beau Regard

Dorpsstraat 111, Zwaag

Voormalige tuinderswoning uit 1917 gebouwd in opdracht van tuinder P. van Kampen. Vergeleken met andere tuinderswoningen in Blokker en Zwaag, is dit huis rijker uitgevoerd. Zo liggen op het dak geglazuurde dakpannen en zijn de lekdorpels onder de parterrevensters niet van hout, maar van hardsteen. De voorgevel wordt verfraaid door oranje siermetselwerk, geel gefigureerd glas in de bovenlichten van de vensters, kleurig tegelwerk boven de balkondeuren, en een ruim dakoverstek met sierspant en makelaar. In de portiek links een Jugendstil paneeldeur met facetgeslpen ruitjes en een geëst bovenlicht tonend een schaal met bloemen. Rechts van de portiek een witmarmeren eerste steen. De naam Beau Regard (Mooi Uitzicht) is oorspronkelijk.

22. d' Hofstede Swaegh

Dorpsstraat 14, Zwaag

Stolpboerderij van het West-Friese type daterend uit omstreeks 1840. Kenmerkend voor de bouw-tijd zijn onder meer de negenruits schuifvensters in de voorgevel. De voordeur is uitgevoerd als een kussendeur verfraaid met gesneden ornament. Boven de deur een geprofileerd kalf en een gesneden bovenlicht. De houten topgevel wordt bekroond door een makelaar.

23. Geertje-hoeve

Dorpsstraat 7, Zwaag

Stolpboerderij van het West-Friese type genaamd Geertje-hoeve, in 1970 na brand herbouwd met behoud van de 19^e-eeuwse voorgevel. Kenmerkend voor een West-Friese stolp zijn de darsdeuren aan de voorzijde. Links hiervan heeft de voorgevel een symmetrische indeling met centraal een staatsideur. Deze door Ionische pilasters geflankeerde tweepaneelsdeur is verfraaid met een rond en puntig ovaal kussen en gesneden ornament. Boven de deur een kalf en eveneens fraai gesneden bovenlicht. De halsgevel is in 1970 aangebracht.

Aan het eind van de Koepoortsweg slaat u linksaf het Keern in. Deze rijdt u af totdat u linksaf de Geldelozeweg in slaat. Het voormalige P.E.N. kantoor ligt aan uw rechterhand.

24. Voormalig P.E.N. kantoor

Geldelozeweg 47-49

In 1922 gebouwd kantoor van het Provinciaal Electriciteitsbedrijf met twee voormalige opzichterswoningen. Het gebouw is ontworpen door de Hoornse architect H.J. Cramer in een door de Amsterdamse School en Frank Lloyd Wright (dak) beïnvloede bouwstijl. Het kantoorgedeelte is uitgebreid ten opzichte van de flankerende woningen en heeft een hogere eerste verdieping. Tot 1925 was de begane grond van het kantoor deels in gebruik bij het Provinciaal Waterleidingbedrijf, daarna het gehele pand. Sinds 1997 is hier een wijnhandel en distilleerderij gevestigd. Achter en rechts van het gebouw lag het waterleidingcomplex met op de hoek van het Keern de beeldbepalende watertoren (1912-1913), in 1970 helaas gesloopt. Wel bewaard zijn de voormalige dienstwoningen Keern 62 en 64.

U fietst de Geldelozeweg af en gaat vervolgens in de grote bocht naar links het rechter fietspad op. Deze volgt u, vervolgens neemt u de bocht naar rechts. Bij de kruising met de Doctor C.J.K. van Aalstweg gaat u links het fietspad op. U volgt het fietspad richting de Provincialeweg en gaat door de tunnel. U slaat rechtsaf bij de Vredeshofstraat en slaat vervolgens linksaf op de Koepoortsweg.

25. Koepoortsweg

Veel Hoornse regentenfamilies hadden in de 17^e- en 18^e-eeuw naast hun woonhuis in de binnenstad ook een buitenhuis aan de Koepoortsweg. Hiervan zijn er slechts enkele bewaard gebleven, waaronder Koepoortsweg 29, 51 en 73. Het laatste pand, dat de toepasselijke naam Buitenvreugd droeg, is in 2009 gerestaureerd en herbestemd tot zorghotel. De overige bebouwing aan de Koepoortsweg dateert grotendeels van na 1850 en laat een grote variatie zien in woningtypen en bouwstijlen. Om deze cultuurhistorisch waardevolle panden te behouden, zijn er de afgelopen jaren ruim zestig aangewezen als gemeentelijk monument.

Door het uitrijden van de Koepoortsweg komt u weer in de binnenstad uit wat tevens het eindpunt van de fietsroute is.

GRAFISCHE PRODUCTIES VAN HOOG NIVEAU

De Marowijne 13d
1689 AR Zwaag
T (088) 572 77 00
unedo.nl

PAKKETTEN TOT 31 KG VOOR SLECHTS

€ 5,75

EXCL. BTW

Omdat verzenden ook anders kan!

verstuurhet.nu

CERTIFICERINGEN

niwo

PARTNER VAN

Collect Deliver.nl

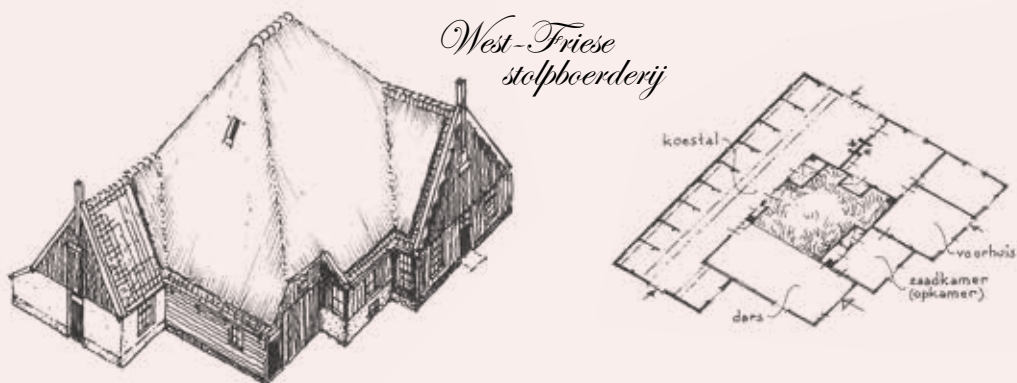
VIII Stolpboerderijen: alles onder één dak

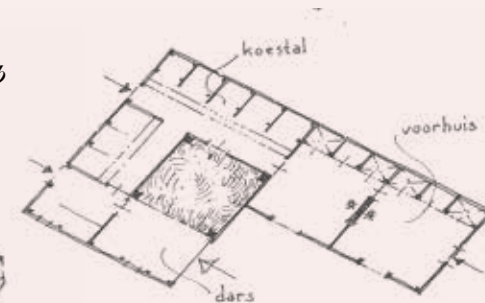
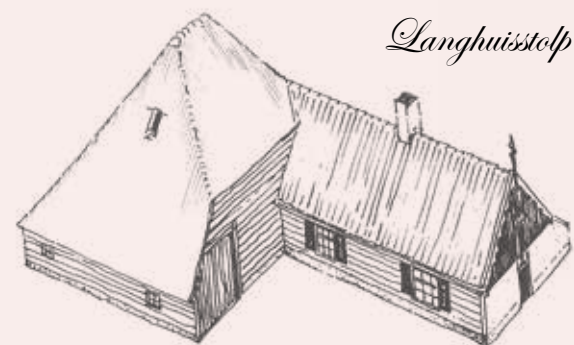
De stolpboerderij kenmerkt zich door de ongeveer vierkante plattegrond en het piramidevormige dak. Onder dit dak waren alle functies van de boerderij verenigd, namelijk opslag van het hooi, stalling van de koeien, wonen en berging van de wagens. Het is een zeer efficiënt bedrijfsgebouw, waarbij met een minimum aan materialen een grote ruimte is gecreëerd. De kern van de boerderij wordt gevormd door een imposante houtconstructie, het vierkant genaamd.

De stolpboerderij is het algemene boerderijtype in Noord-Holland boven het IJ. Op dit moment staan nog ongeveer 5000 stolpen in de provincie. Dit lijkt veel, maar rond 1950 waren dit er nog ongeveer 10.000. Het aantal stolpen is de afgelopen decennia dus flink achteruit gegaan. Ook tegenwoordig verdwijnen nog ieder jaar tientallen stolpboerderijen. In West-Friesland, het gebied binnen de West-Friese Omringdijk, staan op dit moment ruim 1600 exemplaren en hiermee is de regio een belangrijk stolpengebied.

De eerste stolpboerderijen zijn waarschijnlijk gebouwd rond 1550. Holland stond in deze tijd aan de vooravond van de Gouden Eeuw. Door de groei van de steden was er veel vraag naar voedsel, wat een schaalvergroting in de landbouw veroorzaakte. Door de intensieve houthandel met Noord-Duitsland en Scandinavië was het mogelijk om aan lange rechte balken van eikenhout te komen. Hiermee konden grote houtconstructies en dus grote boerderijen worden gebouwd. Rond 1600 stopte het gebruik van eikenhout en ging men over op grenenhout (een naaldhoutsoort) voor de bouw van de 'vierkanten'.

De stolpboerderijen kunnen ruwweg worden ingedeeld in drie typen. Het eerste type is de West-Friese stolpboerderij, zo genoemd omdat dit type vooral in West-Friesland voorkomt. Deze boerderijen zijn gemakkelijk te herkennen doordat de grote houten darsdeuren altijd in de voorgevel zitten. Via deze deuren reedt de hooiwagen de boerderij in, waarna het hooi vanuit de dars in de hooiberg werd gebracht. Soms hebben de West-Friese stolpen een kort uitstekend voorhuis.

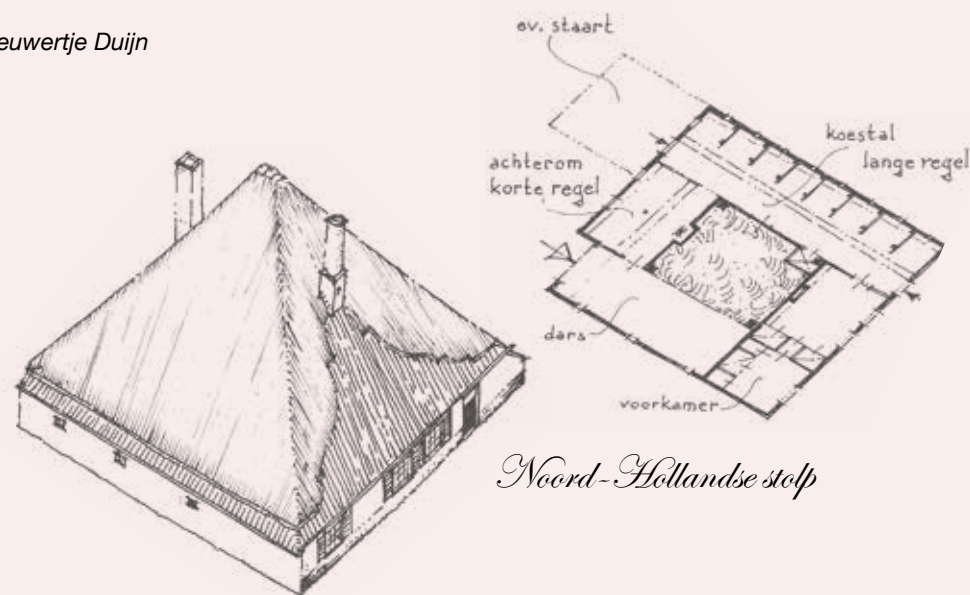

Hieraan verwant is het tweede type, namelijk de langhuisstolp. Ook deze stolp heeft de darsdeur in de voorgevel. Het voorhuis van deze stolpen is heel lang en vormt bijna een apart gebouw. Ook de indeling van de twee boerderijtypen verschilt: bij de West-Friese stolp bevindt de koeienstal zich langs de achtergevel, bij de langhuisstolp zit deze langs de zijgevel in het verlengde van het voorhuis.

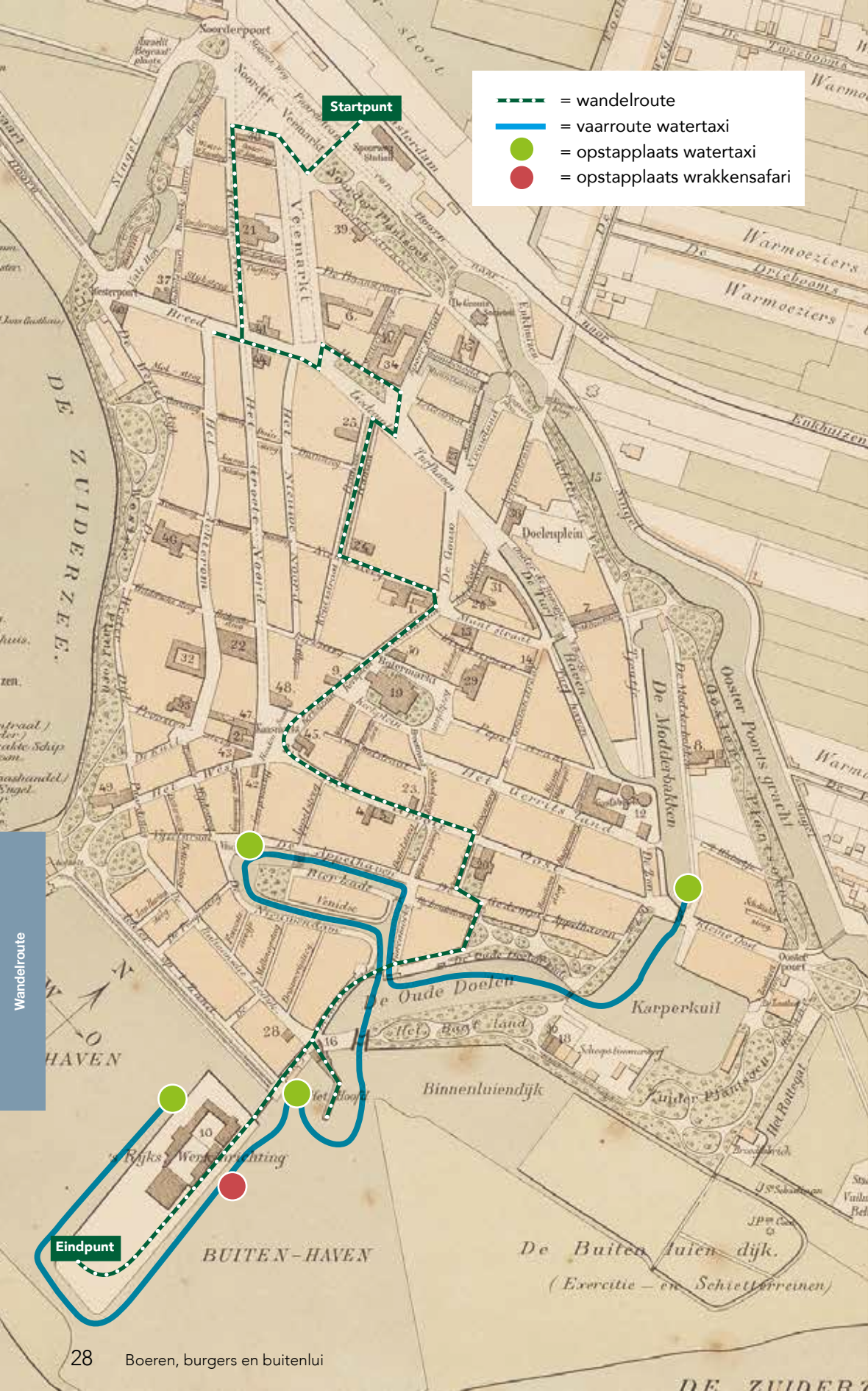
En dan is er nog het derde stolpboerderijtype: de Noord-Hollandse stolp. Bij deze boerderijen bevindt de darsdeur zich in de zijgevel of achtergevel, waardoor de voorgevel mooi symmetrisch kon worden uitgevoerd. In vergelijking met de andere stolptypen heeft de Noord-Hollandse stolp een grotere stalruimte, zodat plaats was voor meer koeien.

In de gemeente Hoorn bevinden zich 71 stolpboerderijen. De meeste staan langs de oude dorpslinten van Zwaag en Blokker. De beroemdste stolp in de gemeente Hoorn is de 'Barmhartige Samaritaan' uit 1659, aan de Westerblokker 39. Dit is een van de weinige stolpboerderijen in West-Friesland met een bakstenen voorgevel uit de 17^e-eeuw. De meeste stolpen waren in deze tijd volledig gebouwd van hout. In latere tijd, met name in de 19^e- en vroege 20^e-eeuw, zijn in veel gevallen de houten gevels van deze oude boerderijen vervangen door bakstenen gevels. Bij veel boerderijen lijkt het daardoor op het eerste gezicht alsof zij in de 19^e- of 20^e-eeuw zijn gebouwd. In werkelijkheid hebben veel boerderijen echter nog een kern uit de 16^e-, 17^e- of 18^e-eeuw.

Dieuwertje Duijn

- - - = wandelroute
- = vaarroute watertaxi
- = opstapplaats watertaxi
- = opstapplaats wrakkensafari

IX WANDELROUTE

Boeren, burgers en buitenlui

Deze wandelroute leidt u door het historisch centrum van Hoorn langs verscheidene mooie panden die in het thema staan van; Boeren, burgers en buitenlui. Op verschillende monumenten waar u langsluip, zitten monumentenschildjes met QR-codes. Als u deze scant met uw smartphone komt u nog meer over het pand te weten. Op de Roode Steen kunt u kiezen om met het gratis 'Hop-on Hop-off' busje van Hoorn City Tours ook de monumenten en de Verhalenkamers in de linten van Blokker en Zwaag te bezoeken. Zie hiervoor ook het programma op pag. 6. Of u zet uw wandeling voort tot het eindpunt bij het Varend Erfgoed op het Oostereiland. Hier kunt u gratis instappen op één van de drie boten van de watertaxi om Hoorn vanaf het water te ervaren.

Stationsplein 1954

U begint de wandelroute aan de voorkant van **het treinstation**, dat al sinds 1884 het startpunt is van reizen per trein, tram of bus vanuit Hoorn. Op de plaats waar nu de bussen vertrekken, stond ooit een **grote loods** waar de groenten van boeren uit de Streek werden overgeladen. Deze kwamen uit Hoogkarspel, van de vaarveiling 'De Eendracht' uit 1898, en van Bovenkarspel / Grootebroek van de veiling 'De Tuinbouw' uit 1892. Ook werd door de boeren levend vee met het spoor vervoerd naar Amsterdam.

U start uw route door rechts langs het Noorderplantsoen richting de Veemarkt te lopen. Aan uw rechterhand ziet u de vele fietsen staan tussen de 19^e-eeuwse hekken van de Noorderveemarkt. Ook daar werd vee door boeren aangevoerd, tot dit een jaar of twintig geleden door ziekten onmogelijk werd. De hekken zijn bij de laatste verbouwing weer geschilderd in het 'Hoorns groen'. Na 50 meter ziet u het borstbeeld van Elias Koster Dz. (1881-1945), gemaakt door zijn schoonzus. Elias Koster was secretaris van de Provinciale Bond van Rundveefokverenigingen en was bijna een halve eeuw lang de drijvende kracht van de georganiseerde veeverbetering voor de boeren in Noord Holland. U laat de Veemarkt links liggen, volgt de bocht naar rechts en loopt ongeveer 50 meter over de Noorderveemarkt richting de Kleine Noord.

Na het waterkunstwerk 'de Waterdrager', gemaakt door Jan Ros, gaat u linksaf het Kleine Noord op. In het Kleine Noord loopt u door totdat u aan uw linkerhand de **Noorderkerk** ziet. Boven de hoofdingang ziet u een geraamte met daarboven een staande –dus lopende– zandloper. Boven het geraamte staat de tekst 'en messem immortalitatis', wat 'Zie hier de oogst

der onsterfelijkheid' betekent. Hier werden de rijke doden binnengebracht. Boven de zij-ingang staat alleen een doodskop met botten en een liggende zandloper. Deze ingang was voor de arme overledenen, met als tekst 'Zie hier het einde der smarten'.

Gevelsteen Breed 38

U loopt verder richting tot aan het Breed. Steek nu over. Op het rechter hoekpand, op de hoek met het Grote Noord, hangt een bel aan de zijgevel. Met het luiden van de klok werd de start van de zaadmarkt ingeluid. Kwekers en handelaren troffen elkaar op deze markt. Om de route te vervolgen gaat u eerst even rechtsaf. Op de eerste hoek links, op nr. 38, ziet u **De Gekroonde Jaagschuit**. In de hoge pronkgevel van koffiehandel Kaag uit 1878 ziet u alle kenmerken van de Hollandse Renaissance. De gevelsteen geeft een beeld van het landelijk vervoer (de trekschuit). Kijk ook vooral naar het mooie winkelinterieur.

U loopt nu terug naar het kruispunt waar u vandaan kwam en loopt rechtdoor richting de Gedempte Turfhaven. Het hoekpand gelegen aan het Breed 41 en de Veemarkt, links aan de overzijde van de straat, is een van de vroegste vestigingen van het warenhuis van Jacob Blokker, die in Hoorn begonnen is. Het standbeeld van twee winkelende huisvrouwen "naar Blok kertje toe" staat er vlak bij. U gaat rechtdoor, niet over de brede Gedempte Turfhaven, maar aan de linkerkant van het plantsoentje. Dit deel heet het Dal. Het kleine deurtje links van nr. 3 geeft toegang tot het Timmermangildehuis dat vandaag ook geopend is. Hier is het Westfries Genootschap gevestigd, dat ook de buitenlui vertegenwoordigt omdat het zich inzet voor het behoud en de ontwikkeling van de cultuur en de historie van geheel West-Friesland.

Aan het einde van het Dal, op nr. 9, staat de imposante gevel van het **Sint Pietershof**, nu een wooncomplex voor de oudere burgers van Hoorn. Vanaf 1425 was het een huis voor godsdienstoefeningen en later een klooster. Vanaf 1617 werd het Sint Pietershof herbouwd en in gebruik genomen als krankzinnigenhuis, oud mannenhuis en een tucht- of werkhuis voor bedelaars. Het Sint Pietershof is vandaag geopend en er zijn rondleidingen.

(advertentie)

Bouwbedrijf Hoorn 80 B.V.

Atoomweg 14-16
1627 LE Hoorn
Tel: (0229) 21 12 90
Fax: (0229) 21 12 95
E-mail: info@bouwhoorn80.nl
www.bouwhoorn80.nl

Met het oog op de toekomst en het hart naar verleden

Vervolg de route door rechtsaf de brede Gedempte Turfhaven over te steken en de Ramen in te lopen. Aan de rechterzijde op nr. 35 was een zwartwasser gevestigd. Arme mensen met maar één stel nette kleren lieten deze zwart verven wanneer er in de familie een sterfgeval was. Verderop aan de rechterkant staat de voormalige doopsgezinde kerk, nu zonder toren. Op de eerste verdieping is een kapperszaak gevestigd van waar binnen een mooi zicht is op de imposante ruimte. Op het adres Ramen 23 staat een zeventiende eeuws huisje 'In die Ro-haen', de steenhouwer was een beetje enthousiast waardoor de laatste letters van het woord een beetje krap op de steen staan.

De **Lutherse kerk** op nr. 4 uit 1768 is opgetrokken in de stijl van de rococo. Pas in de loop van de 17^e-eeuw werd de openlijke aanhang van andere geloofsovertuigingen dan de hervormde kerk toegestaan en verschenen in de Nederlandse steden overal nieuwe kerkgebouwen. Voor die tijd mochten kerken van andere kerkgenootschappen niet opvallen. De katholieke kerk aan het Grote Noord werd zelfs pas in 1882 ingewijd.

U gaat nu linksaf, de Nieuwsteeg in. In de 15^e-eeuw was aan de hele rechterzijde van de steeg een klooster gevestigd. Het gebouw aan het eind van de steeg, de St. Ceciliakapel, is hier nog een overblijfsel van. Als u rechts de hoek om loopt komt u bij het **Statenlogement**, waar de St. Ceciliakapel vanaf het begin van de 17^e-eeuw onderdeel van uitmaakt. Het werd door het 'College der Gecommitteerde Raden van Westfriesland en het Noorderkwartier' als eetzaal gebruikt en is een van de mooiste ruimtes van de stad. Ook de 15^e-eeuwse dakconstructie daarboven is bijzonder indrukwekkend. Kijk ook nog even naar het gebouw met de rode luiken in de straat aan de overkant. Dat was de vergaderplaats van de Verenigde Oostindische Compagnie, werd later gebruikt als HBS (Hogere Burger School) en politiebureau en nu als kunstenaar-ateliers.

Carillon Grote Kerk

U slaat bij het Statenlogement rechtsaf de Nieuwstraat in. Aan de overkant van de Nieuwstraat is een poortje. Rechts naast het poortje, op nr. 18, staat een breed huis van vijf traveeën (vier ramen en een deur), ook dat pand is een restant van een klooster op die plaats. Als u verder loopt ziet u de **Grote Kerk** uit 1883 met in de toren een carillon van 52 klokken (de slagklok weegt 2755 kilo). Om 13.00 uur geeft een brassband hier een concert, daarna kunt u de toren beklimmen.

Schuin tegenover de kerk staat het **St Jans Gasthuis** uit 1563, loop vooral even naar binnen al was het maar vanwege de gebeeldhouwde en beschilderde kraagstenen die de balken van de verdieping ondersteunen. Het gebouw was niet alleen een soort ziekenhuis, maar ook reizigers werden er ondergebracht en op de bovenste verdiepingen werd graan opgeslagen voor de burgers van Hoorn. U vervolgt uw weg over de Kerkstraat richting de **Roode Steen**, het centrale plein van de stad dat genoemd is naar de steen waar de hal misdrijven werden bestraft met onthoofding.

De twee belangrijke gebouwen aan dit plein zijn het **Westfries Museum**, gebouwd als de vergaderplaats van de Gecommitteerde Raden van West-Friesland en het Noorderkwartier en de **Waag**, gebouwd met zeven grote weegschalen om kaas te wegen. Het museum is vandaag gratis toegankelijk als u het boekje met deze wandeling laat zien. Als u het museum ingaat, kijk dan in de voorste zaal, waar de schuttersstukken hangen. De schutters waren in principe in dienst bij het stadsbestuur wat hen verschillende privileges gaf. De schutterij was dus geliefd. Oorspronkelijk was het hun taak de stad te verdedigen en de orde te bewaren en ze hadden een representatieve taak.

Grote Oost

De route kunt u vervolgen door rechts langs de Waag het **Grote Oost** in te lopen. In het eerste deel van de straat woonden de voornaamste burgers van Hoorn. De huizen aan de linkerzijde van de straat dateren oorspronkelijk van halverwege de zestiende eeuw, de landzijde van de Westfrieze Omringdijk. De rechterkant werd iets later bebouwd, zo tegen het einde van de zestiende eeuw. Aan de linkerzijde, op nr. 43, ziet u de voorname gevel van het **Foreestenhuis**. Oorspronkelijk waren dit drie huizen, maar in 1724 werden ze samengevoegd met één zandstenen gevel in de Lodewijk XIV-stijl in opdracht van Burgemeester Nanning van Foreest. De Doopsgezinde-Remonstrantse kerk heeft hier de balzaal in kerkzaal gewijzigd.

De kerk verderop, op nr. 60, met het uurwerk als uithangbord, is de **Oosterkerk**. Ook deze is vandaag geopend. De voorgevel in renaissancestijl van de Amsterdamse architect Hendrick de Keyser is van 1616, maar de kerk zelf is veel ouder. Voor de kerk slaat u rechtsaf Oosterkerksteeg in om de indrukwekkende achterkant van de kerk te bekijken.

Oude Doelenkade 17-19

U loopt de Oosterkerksteeg uit, slaat aan het eind linksaf de Gedempte Appelhaven in waarna u rechtsaf de brede Mallegomsteeg in loopt richting de haven. In de late middeleeuwen was hier het oefenterrein van de schutters, malgom betekent 'doelwit'. Als u bij de haven komt gaat u rechtsaf, de **Oude Doelenkade op. Op nrs. 17 en 19** staat een dubbel 17^e-eeuws pand met twee trapgevels, een voor de kapitein, de ander voor de stuurman. U loopt rechtdoor over de ophaalbrug en dan meteen links de **Vermanskade op.**

Het huis met de gevelsteen van een zwart-witte koe was de woning van schipper Bontekoe. Deze Hoornse schipper vertrok op 28 december 1618 op reis naar Indië. Bijna een jaar later

ontplofte zijn schip door brand in de kruitkamer. Pas in 1645 heeft Bontekoe zijn journaal van die reis gedicteerd aan uitgever Jan Janszoon Deutel. Het boek werd een bestseller met vele tientallen herdrukken waaronder roefdrukken, want het auteursrecht was nog niet goed geregeld.

De grote panden verderop aan de kade werden gebouwd door belangrijke kooplieden. Zij werden in de 19^e-eeuw gebruikt als kaaspakhuizen. Gedurende de laatste halve eeuw werden zij gerestaureerd om weer in gebruik als woonhuis te nemen. De verdedigingstoren aan de linker-

Hoofdtoren anno 1894

zijde van de straat, de **Hoofdtoren**. De Hoofdtoren werd in 1532 gebouwd als verdedigingstoren en was een belangrijke schakel in de verdediging van aanvallen vanaf de Zuiderzee. Als de wind verkeerd stond, werden schepen die wilden uitvaren langs de houten steiger achter de Hoofdtoren, het **Houten Hoofd** uit 1464 getrokken, zodat ze toch konden uitzeilen. Het kleine gebouwtje vlak voor de ingang van het Houten Hoofd is een restant van het accijnshuisje dat na de bouw in 1534 door de burgers zeer werd gehaat. De tekst luidt: "gaet in doer die enghe poort / gheeft de keyser wat he toebehoort en gheeft God wat / God toebehoort".

Oostereiland, Hoofdtoren

U loopt rechtdoor voorbij het Houten Hoofd, via de straat die ook Hoofd heet, over de brug naar het **Oostereiland**. Oorspronkelijk stond hier het huis van koopman Schuijtes, maar in de 19^e-eeuw werd hier het Bedelaarsgesticht gevestigd en vanaf 1829 kregen de gebouwen de bestemming Huis van Correctie. De twee achterste gebouwen zijn 20^e-eeuwse toevoegingen aan de gevangenis die in de volksmond Krententuin heet.

Halve Maen

Als u nog verder doorloopt komt u bij de loods van het Varend Erfgoed, die wordt gebruikt als toegang tot de replica van het schip de **Halve Maen**, icoon van de ontdekkingsvaarten van de zestiende eeuw. Het originele schip werd in 1609 door de VOC uitgezonden onder commando van kapitein Henry Hudson, om via Nova Zembla de noordelijke doorvaart naar Indië te vinden. Hudson negeerde zijn contract, besloot om de westelijke doorvaart te zoeken en kwam uiteindelijk aan op de plek van het latere New York.

Verken Hoorn vanaf het water*

U kunt hier op het Oostereiland op één van de drie boten van de watertaxi instappen tussen 11.00 en ca. 16.00 uur. De watertaxi is gratis op vertoon van dit boekje. De taxi vaart een vaste route rondom het oude stadscentrum met daarin meerdere in- en uitstapplaatsen, zodat u zelf kan bepalen van waar tot waar u mee vaart. Het betreft een enkele vaart en dus geen rondvaart! Onderweg wordt er door de gids ook wat verteld over wat er zoal te zien is. Als de boot vol is, zult u even moeten wachten, de volgende boot komt ongeveer 15 minuten later. De opstappunten en route staan ingetekend op de routekaart.

Wrakkensafari op het Markermeer*

Vanaf het Oostereiland kunt u vandaag ook gratis meevaren voor een spannende wrakkensafari met de voormalige reddingsboot van Urk, de Hessel Snoek. Deze stalen vlet uit 1971 deed vanaf 1999 dienst als blusboot van de Hoornse brandweer. Sinds 2014 is de boot in gebruik bij de gemeentelijke archeologische dienst om het maritieme erfgoed voor de Hoornse kust in kaart te brengen. Vanaf het water is het tevens is het de moeite waard om de skyline van Hoorn te ervaren. Vertrek; elk heel uur vanaf 11:00 uur. Locatie; vanaf de steiger voor de brasserie van het Oostereiland. De laatste afvaart is om 16:00 uur. Er kunnen maximaal tien personen mee, vol is vol.

*De vaartochten zijn op eigen risico. Bij windkracht 6 of hoger wordt er niet gevaren.

Gevestigd in Zwaag, een allround, gerenommeerd en innovatief installatiebedrijf

- Elektrotechniek
- Klimaattechniek
- Sanitairtechniek
- Ventilatie-techniek
- Koeltechniek
- Regeltechniek
- Technische Beheer en Onderhoud
- Duurzame Energietechniek
- Particuliere Markt

De Marowijne 47 - 1689 AR Zwaag
Postbus 20 - 1689 ZG Zwaag
T (0229) 291 500 - F (0229) 261 841

COMFORT VAN MORGEN

www.dehaanelektro.nl

Door al uw audio, tv's, wasmachines, drogers, koel/vries apparatuur en ook inbouw apparaten bent u bij ons aan het juiste adres.

Lange Kerkstraat 15, 1621 EG Hoorn
tel. 0229-214667
email: info@dehaanelektro.nl

www.dehaanelektro.nl

E.A.B. bv Restauratie Nieuwbouw Onderhoud

- RESTAURATIE
- RENOVATIE
- LOOD-ZINK DAKWERK
- NIEUWBOUW
- ONDERHOUD

Enkhuizer Aannemersbedrijf
korte Tuinstraat 8, 1601 CJ Enkhuizen

T: 0228 - 315586
E: info@eab-enkhuizen.nl
W: www.eab-enkhuizen.nl

X BESCHRIJVING OPENGESTELDE MONUMENTEN Hoorn, Blokker en Zwaag

1 Joodse begraafplaats

Berkhouterweg 26

De in 1778 officieel in gebruik genomen joodse begraafplaats is in 1969 vanwege de aanleg van de nieuwe wijk Grote Waal verplaatst van de Westersingel naar de noordoosthoek van de nieuwe algemene begraafplaats aan de Berkhouterweg. Er zijn 229 staande grafstenen waarvan de oudste dateert uit 1762. Er zijn twee liggende grafstenen, waarvan de grootste van de in 1796 overleden vooraanstaande rabbijn Süssman is en middenachter is een verzamelgraf. Op de grafstenen naast de algemene grafsymbolen (bijv. een treurboom) ook typisch joodse symbolen zoals een opengeslagen Thora tussen een besnijdenisklem en -mes. Naast volledig Hebreeuwse opschriften ook grafstenen met zowel Hebreeuwse als Nederlandse tekst en zes met geheel Nederlands opschrift.

2 Raadhuis Zwaag

Dorpsstraat 131, Zwaag

Voormalig raadhuis van de gemeente Zwaag met onderwijzerswoning en achterliggend schoollokaal, in 1869 gebouwd naar ontwerp van de Purmerendse architect P. Mager. Tot de gemeentelijke herindeling in 1979 heeft het gebouw dienst gedaan als raadhuis. Het school- en woongedeelte waren al eerder bij het raadhuis betrokken. Bovenin de voorgevel bevindt zich het wapen van Zwaag, een ooievaar met een paling in zijn snavel. Opvallend zijn de overhoekse pilasters op de eerste verdieping.

Stichting Op Roet organiseert hier vandaag een verhalenkamer. De verhalen gaan over het verleden, het heden en de toekomst. Zie voor het programma pag. 6-7

3 R.-k. begraafplaats

Drieboomlaan/Holenweg

Rooms-katholieke begraafplaats uit 1871 met kapel en gemetselde toegangsbrug met daarop smeedijzeren hek. Het geheel is ontworpen door de bekende Hoornse architect A.C. Bleijs. De neogotische kapel heeft een dakbedekking van zeldzame Oegstgeester pannen. Grafmonumenten van 1871 tot heden. Twee monumentaal beschermde platanen en een paardenkastanje.

4 Hervormde kerk

Kerkelaan 8/Dorpsstraat, Zwaag

Hoorn's oudste monument gebouwd voor het midden van de 15^e-eeuw. Eenbeukige gotische kerk met een smaller en lager koor dat nog deels uitgevoerd is in tufsteen en kloostermoppen. Boven de noorde-

lijke ingang tufstenen maaswerk. De voorgebouwde toren telt drie geledingen en wordt bekroond door een achthoekige gemetselde spits. Boven de toreningang bevindt zich een latei en boogvulling van rood zandsteen met gotische drie- en vierpasmotieven. Ook in interieur zijn nog veel bijzondere elementen te bewonderen.

Tussen 11.00-17.00 wordt er regelmatig orgel gespeeld door L. van Dam. Trouwen voor één dag. Zie hiervoor het programma op pag. 6-7

5 Historische fruitwekerij met tuindersschoorsteen

Koewijzend 4, Blokker

Eén van de laatste fruitwekerijen waar het gebied Bangert/Koewijzend sinds de 19e-eeuw om bekend stond. Op dit bedrijf vindt u nog drie zogenaamde kniekassen (serres) uit het eind van de jaren '20 van de vorige eeuw. In één daarvan wordt nog steeds de Aliante-druif geteeld. Een in 1943 herplaatst warenhuis afkomstig uit Oudendijk is eveneens bewaard gebleven, met een naastgelegen ketelhuis uit hetzelfde jaar. Schuin achter het in 1930 gebouwde woonhuis een bewaarschuur voor appels uit 1938. In de voortuin staat een beschermde hoogstamboom, een blonde goudreinet 'Boskoop'. Tegenwoordig staat een voormalige tuindersschoorsteen naast de historische fruitkassen. De schoorsteen stond aan de Kolenbergstraat maar moest daar weg wegens het uitbreidingsplan Bangert en Oosterpolder. De Bangert was vroeger een belangrijk centrum van fruitteelt en glastuinbouw. Deze beeldbepalende schoorsteen is hieraan een tastbare herinnering. De circa 18,5 meter hoge schoorsteen behoorde bij een aan de Bangert 60 gelegen glastuinbedrijf met elf druivenkassen en is met het naastgelegen ketelhuis gebouwd in 1929 of 1930 in opdracht van tuinder Klaas Balk. Volgens overlevering is de schoorsteen met behulp van een vliegende steiger gemetseld door een Duitse metselaar die naderhand is omgekomen bij de bouw van een schoorsteen in Waalwijk. Bij de schoorsteen wordt ook een authentiek ketelhuis herbouwd zodat een compleet beeld van een historische fruitwekerij gegeven kan worden.

Stichting Op Roet organiseert hier vandaag een verhalenkamer. De verhalen gaan over het verleden, het heden en de toekomst. Zie voor het programma pag. 6-7

6 Molen De Krijgsman

Noorderdracht 61, Oosterblokker

De geschiedenis van Molen de Krijgsman in Oosterblokker begint in 1602. Aan de overkant van de Noorderdracht werd een standerdmolen gebouwd. Toen deze in 1862 omwaaide werd een nieuwe achtkantige houten molen gebouwd; De Krijgsman. Deze molen verbrandde in september 1896 door een blikseminslag. Voor de herbouw zijn delen gebruikt van een molen uit Zaandam-Oost. Omdat er in de omgeving veel fruitteelt was, werd de molen op een vijf meter hoge onderbouw geplaatst, om genoeg wind te vangen, Hierdoor werd de nieuwe Molen de Krijgsman, met een stellinghoogte van 10.40 meter de hoogste molen van Noord-Holland.

Op zaterdag is de molen open van 09.00 – 16.00. In de molen kan het maalproces worden beleefd en in de molenwinkel kunnen de zelfgebakken producten worden geproefd.

7 Lourdeskapel Pastoor Nuijenstraat 2, Zwaag

Neogotische Lourdeskapel dateert uit 1882 en is daarmee één van de oudste Lourdeskapellen in Nederland. In de zeshoekige kapel staat een kopie van de grot in Lourdes waar Bernadette Soubirous in 1858 Maria zag verschijnen. Gebouwd voor rekening van de toenmalige pastoor Masker, die Lourdes had bezocht en de grot ter plaatse door een deskundige exact had laten natekenen. Gebrandschilderde ramen met o.a. de Heilige Familie, votiefstenen en gedenkplaat van wit marmer. Naast de kapel is de nieuw aangelegde tuin op het voormalige kerkhof.

Stichting Op Roet organiseert hier vandaag een verhalenkamer. De verhalen gaan over het verleden, het heden en de toekomst. Zie voor het programma pag. 6-7

8 St.-Michaëlkerk Westerblokker 44, Blokker

Voormalige rooms-katholieke kerk van de Heilige Aartsengel Michaël uit 1852-1853. Deze driebeukige kerk met ingebouwde fronttoren is tegelijk met de aangrenzende pastorie opgetrokken in eclectische stijl. Ontwerper was Theo Molkenboer, met circa 70 kerken op zijn naam de belangrijkste kerkarchitect in het midden van de 19^e-eeuw. In 1972 raakte de Michaëlkerk buiten gebruik. Het kreeg een nieuwe functie als tapijthal en de toren werd afgeknot vanwege bouwvalligheid. In 2014/2015 is de kerk door de Stichting Stadsherstel Hoorn gerestaureerd en heeft de kerk weer een torenspits gekregen. De kerk zal nog verder worden gerestaureerd en wordt herbestemd.

Tentoonstelling van surrealistische kunst door kunstenaar Marcel de Bruijn

9 Hervormde kerk Blokker Westerblokker 105, Blokker

In oorsprong middeleeuwse kerk die in 1830 herbouwd is met behoud van de laatgotische toren en hergebruik van een deel van de oude bouwmaterialen waaronder de middeleeuwse kapspannen. Bij een verbouwing in 1863-1864 is achter in het schip een vergaderruimte gerealiseerd (in 1976-'78 vergroot). De gepleisterde noordgevel van de kerk wordt geleed door steunberen. De overige gevels door pilasters, die in combinatie met de kroonlijst en de rondboogvensters, het kerkgebouw een neoclassicistische uitstraling geven. Dit was in de 19^e-eeuw een populaire bouwstijl. In het interieur is onder meer een eiken preekstoel uit 1657 rijkelijk voorzien van snijwerk en een Ypma-orgel uit 1871. De toren heeft een ingesnoerde spits en telt drie geledingen. In de eerste de oorspronkelijke entree gevat in een hoge spitsboog en in de derde aan elke zijde twee gekoppelde galmgaten. In de toren hangt een door Goebel Zael gegoten klok uit 1537.

10 Boerderij Westerhout en monumentale bruine beuk Westerblokker 125, Blokker

Voormalige boerderij Westerhout bestaande uit een woonhuis uit 1917 waarachter een aangebouwde stolpschuur van ouder datum. Het in Jugendstil opgetrokken woonhuis verving een voorganger met klokgevel. Opdrachtgever voor de nieuwbouw waren veehouder Pieter Portegies en zijn vrouw Catharina Karsten. De oudere stolpschuur is in 1917 verlengd. Onder de rechter helft van het woonhuis bevindt zich een grote kelder uit de 17^e of 18^e-eeuw met een vloer van groene en gele plavuizen in schaakbordpatroon. Bijzonder zijn het zorgvuldig gedetailleerde metselwerk van de voorgevel en de rolluiken uit 1917 die nog steeds functioneren. Links van het pand staat een monumentale bruine beuk. De ruim 200 jaar oude bruine beuk die van gemeentewege beschermd is. Met een stamomtrek van ruim zeven meter is het de dikste bruine beuk in Noord-Holland.

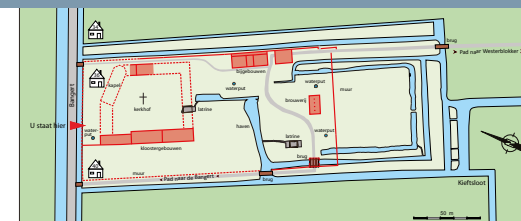
Volg de borden naast Westerblokker 125 om de beuk te bereiken. Alleen de monumentale bruine beuk is vandaag te bezichtigen

11 De Nadorst Westerblokker 171, Blokker

Tot restaurant en partyboerderij verbouwde stolpboerderij van het West-Friese type daterend uit omstreeks 1880. Kenmerkend voor een West-Friese stolp is dat de darsdeuren zich aan de voorzijde bevinden. De naam De Nadorst herinnert aan de op de hoek van de Westerblokker en de Holenweg gelegen gelijknamige uitspanning die eeuwenlang het klassieke eindpunt was van de zondagmiddagwandelingen van de inwoners van Hoorn. In 1954 is deze gesloopt voor de aanleg van de Provinciale Weg.

12 Klooster Bethlehem Bangert 36, Blokker

In 2005 en 2008 is er op een deel van het terrein archeologisch onderzoek gedaan naar het voormalig vrouwenklooster Bethlehem aan de Bangert in Westerblokker (1475-1572). Gebouwen, bijgebouwen, het brouwhuis, een ommuring met poortgebouw, het kerkhof, waterputten en talloze andere sporen van dit verdwenen klooster zijn teruggevonden. De opgravingen hebben verder enorme hoeveelheden vondstmateriaal opgeleverd. Door de vergaande nieuwbouw ontwikkelingen op deze plek is Archeologie West-Friesland op dit moment bezig met archeologisch onderzoek op het resterende terrein. Onder begeleiding van één van de archeologen kunt u een kijkje nemen op het terrein. Er wordt uitleg gegeven over het voormalig klooster, de archeologische vondsten en ambachten uit de kloostertijd.

Met het Hop-on Hop-off busje kunt u deze locatie gratis vanaf de Roode Steen in Hoorn bezoeken. Zie programma op bl. 6-7 van dit boekje.

XI BOEREN, BURGERS EN BUITENLUI

De woorden “boeren, burgers en buitenlui” werd vroeger mogelijk gebruikt door de stadsomroeper. Een stadsomroeper bracht vaak het (plaatselijke) nieuws, maar hij riep ook advertenties om. Deze functie kan vergeleken worden met een krant of zelfs met Facebook, maar omdat niet iedereen kon lezen werd het nieuws op een centrale plek omgeroepen. De uitdrukking had voordat Nederland als land gevormd werd echt een juridische basis. De boeren en burgers hoorden bij de stad en hadden bepaalde rechten, de buitenlui waren van buiten de stad en hadden veel minder rechten.

Hoorn kocht voor een flink bedrag (1550 schilden, of Écu) in 1356 stadsrechten van de graaf van Holland. Tussen 1356 en 1795 (na de verovering van de Nederlanden door Frankrijk) waren de inwoners van Hoorn dan ook de burgers van de stad, tegenwoordig ben je vooral burger van het land.

Mensen van buiten Hoorn waren geen burger, ook niet als zij in een andere stad woonden, zij behoorden dus tot de buitenlui. En de boeren die buiten de poorten woonden? Als zij binnen het juridisch gebied van Hoorn woonden,

konden zij wel als burger gezien worden. De boeren waren namelijk meestal economisch en juridisch wel gebonden aan de stad waar zij het dichtstbij woonden. Burgers hadden in de stad ook meer rechten en plichten dan de buitenlui. Soms waren er bijvoorbeeld handelsregels of beperkingen opgesteld voor hen die van buiten de poorten handel wilden drijven binnen de poorten.

Na het ontstaan van het Koninkrijk der Nederlanden vervielen dit soort regels. Recht werd niet langer lokaal gesproken, maar ging vanaf 1813 landelijk. Hierdoor vervielen er al veel zaken voor de steden zoals Hoorn. Stadsrechten bestaan sinds 1851 niet meer en boeren, burgers en buitenlui hebben allemaal dezelfde rechten binnen de poorten van de stad. Iedereen is nu een Nederlands staatsburger. De uitspraak “boeren, burgers en buitenlui” is tegenwoordig meer een uitdrukking, vergelijkbaar met “jan en alleman”.

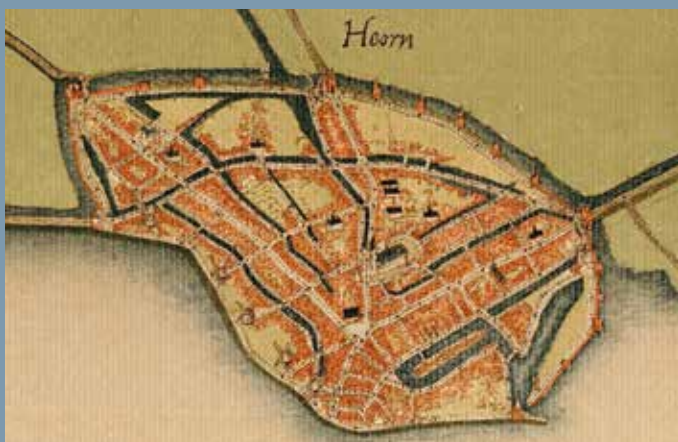
Als burger had je vaak ook poortrechten, je mocht dan binnen de poorten van de stad wonen. Sommige mensen hadden wel de rechten om binnen de poorten te komen, maar woonden buiten de poorten, zij waren zogenaamde buitenpoorters. Dan woonde je buiten de poorten van de stad, maar had wel recht om zonder betaling binnen de poorten te mogen komen.

André Mus

XII DE ONTWIKKELING VAN HOORN

De oudste geschiedenis van de stad is vastgelegd door stadsarts Dirk Seylmaecker, beter bekend onder zijn Latijnse naam Velius. In zijn Kroniek van Hoorn uit 1605 verhaalt hij dat er in de dertiende eeuw een sluis was aan de oostzijde van de Roode Steen waar het riviertje de Gouw (nu een winkelstraat) uitmondde in de Zuiderzee. Hier kwamen dagelijks veel vreemdelingen om hun koopwaar te verkopen en zuivelproducten te kopen. Drie broers uit Hamburg, bierhandelaren, besloten om er vanwege de gunstige ligging en grote toeloop ieder een herberg annex pakhuis te bouwen. Dit waren de eerste drie huizen van Hoorn. Een mooi verhaal dat geen fictie hoeft te zijn. Velius baseerde zich immers op oudere bronnen en ook archeologisch onderzoek toont aan dat de stad omstreeks 1275 ontstaan is als een gehucht van handelaren en ambachtslieden.

Dit gehucht werd eenvoudig aangeduid als hoek of op z'n middeleeuws horne, naar de ligging in een hoek of bocht van de toenmalige dijk. De dijk ligt nu onder het Grote Oost en het West, die nog steeds onder een hoek samenkomen op de Roode Steen. De monding van de Gouw bood een uitstekende ankerplaats. De schepen lagen daar goed beschermd en er was een gunstige verbinding met het hart van West-Friesland: te water langs de Gouw die overging in de Wijzend en de Rijsdam, te land via het Keern.

In 1356 kreeg Hoorn stadsrechten van graaf Willem V, tegen betaling van 1550 gouden munten. Willem had het geld hard nodig om zijn manschappen te betalen in de strijd tegen zijn moeder, keizerin Margaretha. Voortaan mocht Hoorn zelf belasting innen en rechtsregels opstellen en handhaven. Volgens Velius kreeg de stad in 1426 haar eerste omwalling. Aan de noordzijde liep deze ter hoogte van de huidige (Gedempte) Turfhaven. Onder meer door de handel op de Oostzee werd Hoorn een bloeiende havenstad. Ook de lakenindustrie was belangrijk.

In 1572 koos Hoorn voor de reformatie en de Prins van Oranje. Nadat de Spaanse vloot het jaar daarop op de Zuiderzee was verslagen, werd de stad zetel van de Gecommitteerde Raden van West-Friesland en het Noorderkwartier. Daarmee was Hoorn hoofdstad geworden van Holland boven het IJ. De Gecommitteerde Raden lieten in de Gouden Eeuw als vergaderplaats het fraaie Statencollege (nu Westfries Museum) bouwen aan de Roode Steen en een eigen logement aan de Nieuwstraat, het Statenlogement (beide zijn vandaag geopend).

In 1572 koos Hoorn voor de reformatie en de Prins van Oranje. Nadat de Spaanse vloot het jaar daarop op de Zuiderzee was verslagen, werd de stad zetel van de Gecommitteerde Raden van West-Friesland en het Noorderkwartier. Daarmee was Hoorn hoofdstad geworden van Holland boven het IJ. De Gecommitteerde Raden lieten in de Gouden Eeuw als vergaderplaats het fraaie Statencollege (nu Westfries Museum) bouwen aan de Roode Steen en een eigen logement aan de Nieuwstraat, het Statenlogement (beide zijn vandaag geopend).

De zestiende en de zeventiende eeuw waren voor Hoorn een tijd van grote bloei en ongekende welvaart. Honderden schepen voeren vanuit Hoorn over de wereldzeeën. Nieuwe handelsroutes werden ontdekt zoals om Zuid-Amerika. De zuidelijkste punt van Zuid-Amerika heet nog steeds Kaap Hoorn, de naam die de Hoornse ontdekkingsreiziger Schouten er aan gaf. Er werden Kamers opgericht van de Verenigde Oost-Indische Compagnie (1602-1798) en van de West-Indische Compagnie (1621-1792). De Noordse Compagnie (1614 -1642), ook wel Compagnie van Spitsbergen, voer uit voor de walvisjacht. De kantoren van deze drie compagnieën zijn nog altijd te bewonderen, evenals het VOC-pakhuis. De drukste handelsroutes lagen echter binnen Europa, waarbij de handel op de Oostzeelanden, de 'moedernegotie', vanouds het belangrijkste was.

De bouw, het onderhoud en de uitrusting van schepen was een belangrijke pijler van de Hoornse economie. Voor de handelsvaart in Europa ontwikkelde de Hoornse koopman Liorne een nieuw scheepstype, het fluitschip. Met zijn bolle romp kon het veel lading vervoeren, terwijl vanwege het smalle dek weinig tol betaald hoefde te worden. Bovendien was dankzij een uitgekende tuigage maar weinig bemanning nodig. Het zou een bijzonder winstgevend en succesvol scheepstype worden.

Omdat ruimte nodig was voor nieuwe scheepswerven, uitbreiding van de haven en de groeiende bevolking, werd de stad in de zestiende en het begin van de zeventiende eeuw aan de noord- en oostzijde gefaseerd uitgebreid. Met de aanleg van het Oostereiland en het Visserseiland halverwege de zeventiende eeuw bereikte de binnenstad zijn huidige omvang. De Admiraliteit van het Noorderkwartier had op het Oostereiland een groot magazijn en eigen scheepswerf; de naastgelegen Grashaven deed dienst als haven voor de oorlogsschepen.

In de achttiende eeuw ging de Hoornse economie achteruit. De havens raakten verzand en de handelsschepen voeren door naar Amsterdam en de Zaanstreek. Dieptepunt was de Franse tijd (1795-1813), toen Franse troepen in Hoorn gelegerd waren. Het Admiraliteitscollege, de Gecommitteerde Raden en de VOC werden opgeheven en de buitenlandse handel kwam grotendeels stil te liggen. Een leegloop van de stad was het gevolg. Honderden huizen en pakhuizen werden in deze tijd gesloopt, waaronder het oude stadhuis op de Roode Steen. Het eens zo welvarende Hoorn verviel tot een slapend stadje aan de Zuiderzee.

In de tweede helft van de negentiende eeuw bloeide de stad weer op. West-Friesland leverde steeds meer agrarische producten die in Hoorn verhandeld werden. Hoorn had een belangrijke veemarkt en

de grootste kaasmarkt van Noord-Holland. De vele kaaspakhuizen in de binnenstad herinneren hier nog aan. Ook werd Hoorn garnizoensstad en een belangrijk spoorwegknooppunt. De groei van de stad werd opgevangen buiten de binnenstad, in het nog landelijke gebied ten noorden hiervan (Hoorn-Noord en Venenlaankwartier).

Na de Tweede Wereldoorlog brak een nieuwe periode van bloei aan. De verbindingen over land werden steeds beter. Hoorn werd het dynamisch hart van West-Friesland en vervulde op allerlei gebieden een centrumfunctie. Industrierreinen werden aangelegd ten noorden en oosten van het centrum (Van Aalstweg, Holenweg, Hoorn 80). In de jaren zestig kreeg Hoorn van het Rijk de opdracht het overvolle Amsterdam te ontlasten. Nieuwe woonwijken werden gerealiseerd: achtereenvolgens de Grote Waal, de Risdam en de Kersenboogerd. Hoorn groeide hierdoor snel. Telde de stad in 1970 amper 18.500 inwoners, nu zijn het er ruim 71.000. Momenteel in ontwikkeling is de Bangert en Oosterpolder, de laatste grote nieuwbouwwijk.

De dorpen Zwaag en Blokker maken sinds 1979 deel uit van de gemeente Hoorn. De oorsprong van deze lintdorpen gaat terug tot de twaalfde eeuw. Daarmee zijn ze ouder dan de stad zelf. Langs de lintwegen van deze dorpen houden fraaie stolpboerderijen en voormalige tuinderswoningen de herinnering levend aan het rijke agrarische verleden. Historisch waardevol zijn ook de kerken in deze dorpen, waarvan de hervormde kerk van Zwaag zelfs de oudste is binnen de gemeente. Zie voor meer informatie over de twee dorpen pagina's 10-11, 16-22 en 38-41.

Uit de rijke Hoornse historie is gelukkig veel bewaard gebleven. Niet alleen in het Westfries Museum en het Westfries Archief, maar vooral op straat: honderden historische panden getuigen nog dagelijks van het rijke verleden van de stad. In totaal zijn er 383 rijksmonumenten en 417 gemeentelijke monumenten. Daarmee behoort Hoorn tot de grootste monumentengemeenten van ons land. Ook zijn er twee provinciale monumenten: het voormalig station van Zwaag en de Westfriese Omringdijk die door de stad loopt. Verder telt de binnenstad ruim 900 beeldbepalende panden. Samen zorgen zij voor een aantrekkelijk historisch stadsbeeld dat zowel door inwoners als bezoekers aan de stad zeer wordt gewaardeerd. Ook het Rijk heeft oog voor de Hoornse binnenstad met zijn nog grotendeels middeleeuwse stratenpatroon en heeft deze in 1970 (uitbreiding 1988) aangewezen als beschermd stadsgezicht.

Wij hopen dat u vandaag veel plezier beleefd aan het rijke verleden van onze springlevende stad.

WIT
AANNEMINGSBEDRIJF

PARTICULIER - INTERIEURWERK | NIEUWBOUW - WONINGBOUW
RENOVATIE - RESTAURATIE | WINKELS - UTILITEIT

AANNEMINGSBEDRIJF WIT WOGNUM B.V.

Tel.: 0229-572877
E-mail: info@witwognum.nl

WITWOGNUM.NL

TPAHG
architecten

TPAHG architecten
restaureert, herbestemt en bouwt nieuw.

Zuiderbad-Rijksmuseum Amsterdam

www.tpahga.nl - www.herbestem.nl

XIII BESCHRIJVING OPENGESTELDE MONUMENTEN beschermde binnenstad Hoorn

13 Sint-Jozefhuis en museum Kaap Hoorn-vaarders

Achterom 15, 17

Voormalig 'R.K. Wees- en Oudeliedenhuis St. Jozef' uit 1773. Het gebouw bestaat uit vier vleugels rondom een rechthoekig binnenhof. De zuilengalerij van de achtervleugel is in 1884 dichtgezet. De voorgevel heeft een rijkversierde ingangspartij met lofwerk in Lodewijk XV-stijl. In 1985 gerestaureerd en verbouwd tot 31 woningen. In het toegangsportaal een gedicht van Jan Bent (een 18^e-eeuwse jurist uit Hoorn, die actief deelnam aan het culturele leven van zijn tijd). De regenten- en regentessenkamer ter weerszijden zijn nu vaste tentoonstellings- en voorlichtingsruimte van de Stichting Nederlandse Kaap Hoorn-vaarders. Door kaarten, prenten, scheepsmodellen, scheepsgerei, navigatie-instrumenten en andere voorwerpen wordt hier een duidelijk overzicht gegeven van de historische enerverende zeevaart om Kaap Hoorn, het uiterste zuidelijke puntje van Zuid-Amerika. Oorspronkelijk heette het gebouw de 'Barmhartigheid'. Het schoorsteenstuk in de regentessenkamer verwijst daar nog naar.

Stichting Op Roet organiseert hier vandaag een verhalenkamer. De verhalen gaan over het verleden, het heden en de toekomst. Zie voor het programma pag. 6-7

14 Sint Jozefschool

Achterom 19

Voormalige katholieke lagere school voor jongens. Het ontwerp is van de Zaanse architect S. B. van Sante wat nog afleesbaar is op het gedenkplateau in de gang op de begane grond. Ten behoeve van het schoolplein zijn in 1922 twee woningen gesloopt, Achterom 17 en 19. In 1951 is de school aan de westzijde uitgebreid met onder andere een gymnastieklokaal. Het interieur verkeert nog grotendeels in oorspronkelijke staat met ruime gangen met tegelvloeren en tegellambriseringen. In deze lambriseringen zijn bijzondere tegeltableaus opgenomen met Hoornse stadsgezichten en vergelijkingen tussen beroepen en leefomstandigheden in de oudheid en begin 20^e-eeuw. De school wordt momenteel als atelierruimte verhuurd.

15 Doelengebouw

Achterstraat 2

Dit complex bevat de voormalige doelengebouwen van de Sint Joris- en de Sint Sebastiaanschutterrij. De gebouwen lagen naast elkaar op een terrein dat zich uitstrekte van de Achterstraat tot aan de stadsmuur. Achter de gebouwen waren de schietbanen waar de Jorisschutters zich bekwaamden in het schieten met de voet- of kruisboog en leden van het Sebastiaangilde met de handboog. Het gebouw werd gebruikt voor vergaderingen en de schuttersmaaltijden. In de 18^e-eeuw werd het gebouw verhuurd als logement. Vanaf 1876 toen de schutterij definitief werd opgeheven, is het gebouw tot 1972 in gebruik geweest als 'Doelenhotel'. Tegenwoordig wordt de kern van het complex gevormd door de Sebastiaansdoelen uit 1615/1648. Aan de linkerzijde ligt de vleugel uit 1648 en aan de rechterzijde de nieuwbouw van 1779.

16 Woonhuis 16^e-eeuw

Bierkade 10

Dit bescheiden woonhuis met zijn Anton Pieckachtige uitstraling stamt uit de 17^e-eeuw. In 1919 bevindt het pand zich in een troosteloze staat. Vereniging Oud Hoorn wordt de nieuwe eigenaar. In 1926 wordt het pand getroffen door een zware storm. De schade is groot. Na een grote restauratie is het pand in 1927 weer bewoonbaar. Het pand heeft een houten pui met 18^e-eeuwse roedeversdeling tussen gesneden consoles. De opvallende goot die dwars over de gevel loopt liep vroeger naar een waterput. In het interieur een 18^e-eeuwse tegelschouw en mooi houten schotwerk.

17 Kamer WIC/Vrijmetselaarsloge

Binnenluiendijk 2

Voormalige Kamer van de Westindische Compagnie. De huidige voorgevel met verhoogde entree verving in 1784 de gevels van de oorspronkelijke panden, die zich hierachter bevonden. Deze huizen waren in 1629 aangekocht door de West-Indische Compagnie (1621-1791) en ingericht tot haar "kamer" (kantoor). In het fronton het monogram GWCH (Geoctroyeerde West-Indische Compagnie Hoorn). Na de opheffing van de compagnie vervaardigde de Vaderlandse Maatschappij hier o.m. geschilderd behang. Sinds 1872 in gebruik als loge 'West-Friesland' en loge 'De Eenhoorn'. Oude vrijmetselaarsalmanakken uit 1778 en 1780 maken melding van een loge in Hoorn: l'Esprit de Corps. Dit was een militaire loge, behorende bij het in Hoorn gelegerde regiment dat nu en dan van standplaats wisselde. Sommige gebruiken die nog in de loge in zwang zijn vinden daar hun oorsprong. De vestibule met 18^e-eeuws stucwerk biedt toegang tot de 'werkplaats' of 'tempelruimte'.

18 Woon- en pakhuis

Binnenluiendijk 3-4

Binnenluiendijk 3 was een gecombineerd woon- en pakhuis. De gevel, waarvan de top verdwenen is, heeft een in de 18^e-eeuw gedeeltelijk gewijzigde houten pui met gesneden consoles en puibalk. In het kalf van het getoogde deurtje is in een soort cartouche het jaartal 1624 en een huismerk gesneden. Het interieur uit de bouwtijd is zeer gaaf bewaard gebleven en heeft nog het oorspronkelijke houtskelet en een groot deel van de oude indeling. Binnenluiendijk 4 was tot ver in de vorige eeuw een (houten) visserijloods en werd door de vorige eigenaar met veel kennis en met behulp van historische materialen uit andere huizen omgetoverd in een vroeg 18^e-eeuws huis.

19 Blokkerpanden

Breed 22/24

In deze twee panden werd de eerste Blokkerwinkel van Nederland geopend door Jacob Blokker. Het gaat om een dubbel woon- en winkelpand uit de 17^e-eeuw. Dubbel betekent dat het houtskelet (grenen) en de balklagen gedeeld zijn, maar dat er wel twee aparte woningen in gebouwd zijn. Breed 22-24 heeft dan ook een gemetselde muur in het midden en ook de voor- en achtergevel bestaan uit twee delen. Dat ook de gevels gescheiden zijn is vrij ongebruikelijk. Totdat de familie Blokker de panden in zijn bezit had, waren zij strikt gescheiden. Rond 1903 werden de gevels gelijk gemaakt (het rechterpand had nog een 17^e-eeuwse topgevel) en ook de roeden in het rechter pand zijn verdwenen. Na het vertrek van Blokker kwam er op de begane grond een garagebedrijf. In de jaren 80 van de vorige eeuw raakte het pand in verval. Dit verval werd zo erg dat de achtergevel gestut moest worden. Inmiddels zijn de panden weer in eigendom van de familie Blokker. In 2014 hebben zij het pand geheel gerestaureerd en is de winkelpui gereconstrueerd.

20 Pand 12

Breed 12

Breed 12 was vanaf 1919 in eigendom van Jacob Blokker, die het gebruikte als pakhuis. Het is een pand met een laat 17^e-eeuwse halsgevel en was zowel als woonhuis en pakhuis in gebruik. Het heeft een sobere stenen gevel en vensters met 18^e-eeuwse roeden. In 1971 werd het door de erven van Jacob Blokker geschonken aan Vereniging Oud Hoorn. In de voorgevel is daarom een gedenksteen geplaatst met als opschrift "dit pand is aan Hoorn geschonken door de erven van Jacob Blokker Pz. ter nagedachtenis aan hun ouders MCMLXXIV".

21 Timmermansgildehuis

Dal 3

Eenvoudig pand van baksteen, één van de twee overgebleven gildehuis van Hoorn, nu in gebruik bij het Westfries Genootschap. (Op de Bierkade staat van het "bos van kaaskopersknechts, in oorsprong ook een gildeorganisatie). Er is 17e-eeuws schilderwerk op wanden, houtskelet en zoldering van de vergaderkamer van de gildevogden op de eerste verdieping. Voorlichting en verkoop van boeken over de geschiedenis van Westfriesland.

22 Sint Pietershof

Dal 9

Van oorsprong een klooster van de Kruisherenbroeders. Na de hervorming is het 'Oude Mannen- en Vrouwenhuis' geworden. Heeft ook als psychiatrische inrichting en gevangenis dienst gedaan. Ook zijn hier 45 woningen voor senioren ondergebracht. Het geheel bestaat uit drie binnenhoven, waarvan de grootste toegankelijk is. Toegang via het hoofdgebouw van 1692 in laat Hollands Classicisme. Links de wapenschilden van regenten en rechts van burgemeesters. In het fronton op de voorgevel de eenhoorn met het wapen van Hoorn. De westelijke en oostelijke vleugels en het klokkentorentje van het binnenhof dateren van 1617, de galerijen zijn van een iets latere datum. Monumentale regentenkamer met goudleerbehang uit 1768. Tuinaanleg gedeeltelijk in 18^e-eeuwse trant. Twee vroeg 19^e-eeuwse waterpompen. Door privacy van bewoners is uitsluitend het binnenhof zelf toegankelijk, tenzij tijdens een rondleiding. Het complex is in 2011 gerestaureerd. Er zijn regelmatig rondleidingen.

23 Museumstoomtram

Van Dedemstraat 8

De 19^e-eeuw is een eeuw van industriële revolutie en technologische vernieuwingen, waarvan het spoor en de stoomlocomotief heel belangrijke symbolen zijn. Een van de grootste collecties op dit gebied in ons land bevindt zich bij de Museumstoomtram Hoorn-Medemblik. Een museum waar de beroemde Bello en de andere locomotieven niet alleen prachtig worden onderhouden, maar bovendien nog steeds rijden op een kolenvuur om mensen te vervoeren. Op het emplacement kunnen ook een klein spoorwegmuseum, een oud seinhuis en de herstelplaats 'de lange loods' bezocht worden.

Beleef de bijzondere sfeer van dit levende museum in de museumwerkplaats te Hoorn, dat deze dag op vertoon van dit boekje gratis toegankelijk is.

24 Een overkluisde waterloop

Glop

Tussen het Glop en het Kerkplein ligt een uniek overblijfsel van het ondergrondse stelsel van overkluisde waterlopen en riolen. Het Glop is een doodlopend steegje vanuit de Lange Kerkstraat. Vanaf het Glop loopt een ondergrondse gemetselde gang onder de Boterhal door. Tot in de jaren 60 van de 20^e-eeuw maakte deze gang onderdeel uit van een uitgebreid gemetseld rioolstelsel. Vanwege de slechte staat en het instortingsgevaar besloot de gemeente de gemetselde riolen te vervangen door betonnen buizen. Deze werkzaamheden werden in 1978 afgerond. Omdat het riool onder en achter de Boterhal maar weinig aansluitingen kende en bovendien door de locatie niet te vervangen viel, is dit behouden gebleven en geleidelijk in de vergetelheid geraakt. Een ingestort gat in de bestrating achter de Boterhal maakte het in 2015 noodzakelijk om het riool van binnen te bekijken. Na het verwijderen van een dikke sliblaag kwam een fraai gemetselde gang uit de 16^e-eeuw tevoorschijn. Om deze overkluisde waterloop ook zichtbaar voor het publiek te maken, is een kijkruimte gebouwd. Aan de ene zijde is de smalle gang onder de Boterhal te zien, en aan de andere zijde kijkt men naar een breder riool uit 1595 dat door het Glop naar het Nieuwe Noord heeft gelopen. In de wanden zijn gemetselde rioolaansluitingen te zien, waarop gebouwen van het gasthuis hebben geloosd. Hier krijgt men een unieke kijk op de ondergrondse geschiedenis van Hoorn.

De overkluisde waterloop is vandaag onder begeleiding te bezichtigen. Daal af naar de historische overkluisde waterloop en ontdek de ondergrondse geschiedenis van de stad.

25 Herenhuis

Gouw 7

Voornaam herenhuis uit 1753 met in de kroonlijst het alliantiewapen van de opdrachtgevers T. Velius en I. Codde van der Burgh. Rijk geornamenteerd rond de deurpartij en vensters op beide verdiepingen erboven. Het interieur bevat onder meer kamers in Lodewijk XIV- en Lodewijk XV-stijl. De gang en het trappenhuis zijn verfraaid met Lodewijk XV stucwerk. Achter het pand bevindt zich een grote tuin omdat de echtgenote van de bewoner voldoende moest bewegen. Door de tuinen van de burens aan te kopen werd een groot wandelgebied geschapen.

26 St. Cyriacus- en Franciscuskerk of Koepelkerk

Grote Noord 15

Driebeukige kruisbasiliek uit 1879-1882 met twee elegante fronttorens en grote achthoekige vieringkoepel bekroond door een lantaarn. Baanbrekend ontwerp van de Hoornse architect A.C. Bleijs in een combinatie van barokke, renaissance, romaanse en zelfs oosterse vormen. Van groot belang voor het stadsbeeld. Inwendige galerijen met bovenlichten, houten tongewelven met cassetten, deels houten binnen koepel, zijbeukgewelven en binnenmuren van kunstzandsteen, kolommen en pilasters van Nassaus marmer. Muurschilderingen van Jan Dunselman e.a., kruiswegstaties, houten biechtstoelen, glas-in-loodramen van o.a. F. Nicolas & Zonen in Roermond. Door Bleijs ontworpen orgelkas van het Maarschalkerweerdorgel (1883) met de eerste open pijpopstelling in Nederland. De 15de-eeuwse houten piëta (Maria met de dode Christus) en eikenhouten preekstoel (W.F. Krayenschot, 1756) zijn afkomstig uit de gesloopte voorganger, een schuilkerk.

Vandaag kunt u tussen 12.00 - 16.00 uur luisteren naar het orgelspel van het Maarschalkerweerd orgel.

Stichting Op Roet organiseert hier vandaag een verhalenkamer. De verhalen gaan over het verleden, het heden en de toekomst. Zie voor het programma pag. 6-7

27 Lunchroom De Vier Jaargetijden

Grote Noord 31

Pand uit de 18^e-eeuw met rococo deur-omlijsting. Hal en linker benedenkamer met Lodewijk XVI stucwerk. Medaillon met afbeelding van Hippocrates in de schoorsteenmantel.

28 Waterschapshuis

Grote Oost 6

Het herenhuis Grote Oost 6 en voorheen nummer 4 is gebouwd in 1728 naar aanleiding van het huwelijk tussen Cornelis van Foreest en Maria Everdina van Akerlaken. Naderhand samen met het rechter buurpand (nr.2) gebruikt als Waterschapshuis voor het Waterschap Westfriesland. Na het vertrek van de Duitse Ortskommandantur in mei 1945 is de benedenverdieping in neo-Lodewijk XVI-stijl opnieuw ingericht.

29 Foreestenhuis

Grote Oost 43

Voornaam woonhuis van de patriciërsfamilie Van Foreest, in 1724 ontstaan door samenvoeging van drie bestaande huizen waarvoor een nieuwe zandstenen voorgevel met attiek werd opgetrokken. De gevel wordt bekroond door vier beelden uit de Romeinse godenwereld: v.l.n.r. Minerva, Venus, Diana en Mars. De deurpartij en twee vensters erboven worden omlijst door Lodewijk XIV beeldhouwwerk. Het door twee atlanten gedragen balkon is voorzien van een smeedijzeren hek met daarin het monogram van de opdrachtgever Nanning van Foreest. In de vestibule gestucte wanden en plafond met o.a. het oordeel van Paris, een vanwege de drie schaars geklede mooie godinnen veelvuldig afgebeelde scène uit de Griekse mythologie. Gedeeltelijk oorspronkelijk smeedijzeren stoephek. Sinds 1815 in gebruik als kerk, nu van de Doopsgezinde Remonstrantse Gemeente. De achtertuin is ingericht met Bijbelse planten.

Vandaag is er tussen 14.00 en 15.00 uur een openbare repetitie van het Hoorns Kamerkoor en is er regelmatig orgelspel te beluisteren. Tevens is er een rondleiding en presentatie over de geschiedenis van het Foreestenhuis.

30 Ooster- of Sint-Anthoniskerk en Claes Joesthuys

Grote Oost 58, 60

Laatgotische kruiskerk met renaissance voorgevel uit 1616 naar ontwerp van de bekende Amsterdamse architect en beeldhouwer Hendrick de Keyser. Vanouds vooral een schippers- en visserskerk. Prachtig Lodewijk XV snijwerk van Bätzorgelfront, kast voor klokgewichten, gebrandschilderde ramen, wenteltrap naar klokkentoren. Het voorhuis van het naastgelegen 17^e- of mogelijk 16^e-eeuwse Claes Joesthuys is vanuit de kerk toegankelijk. De ruimtelijke structuur is nog intact: een 4,50 m hoog voorhuis met daarachter twee verdiepingen. Ook het houtskelet is nog aanwezig.

Muziek door: Margreth Koning en Oh Jenna. Margreth zingt met hart en ziel in tijden van verdriet en vreugde. Haar repertoire bestaat uit mooie luisterliedjes, chansons en evergreens. Ze begeleidt zichzelf op gitaar. Oh Jenna. Eigenzinnig, speels, met eigen werk. Nu akoestisch!

31 Hoofdtoren en Houten Hoofd

Hoofd 2

Als verdedigingstoren in 1532 gebouwd tegen aanvallen vanuit zee. Laatgotische opzet. De bakstenen westgevel was oorspronkelijk uitgevoerd als een trapgevel. De zeezijde is opgebouwd van lichte ledesteen. Als baken voor de scheepvaart al van verre zichtbaar. Aan deze

zijde is ook een z.g. lichtkooi te zien, waar kaarsen in werden gebrand. De gevels zijn voorzien van een boogfries ter hoogte van der weergang. Het torentje met lantaarn uit 1750 is een kopie van een verbrande voorganger uit 1651. Op de walmuur links van de toren, uitkijkend over zee, de beeldengroep De scheepsjongens (Rolf, Hajo en Padde) van Bontekoe. Het daarachter gelegen Houten Hoofd dateert oorspronkelijk uit 1464. Het diende om vertrekkende zeilschepen bij tegenwind uit de haven te trekken.

32 Woonhuis

Italiaanse Zeedijk 58

Italiaanse Zeedijk 58 is een van de weinige 17^e-eeuwse panden die, na de grootschalige afbraak in de 19^e-eeuw aan de Italiaanse Zeedijk heeft plaatsgevonden, is blijven staan. Het maakt deel uit van een rij van vier panden vanaf de hoek met de Pompsteeg. Hier was van 1751 tot 1865 het Vissersgilde gevestigd.

Het diepe huis met trapgevel, zadeldak en enkelvoudige balklagen werd gebouwd naar voorbeeld van de vele koopmanshuizen die de stad Hoorn rijk was in deze tijd. Vanwege de ligging aan de voormalige dijk telt het iets lager gelegen achterhuis één verdieping meer dan het voorhuis. Achter de volledige breedte van de voorgevel bevindt zich een hoge voorhal met daar de oorspronkelijke spiltrap die in 2017 is gerestaureerd. Op Open Monumentendag is deze bijzondere 17e-eeuwse spiltrap te bezichtigen.

33 Grote Kerk

Kerkplein

Wonen en winkelen gaan tegenwoordig samen in deze kerk. De Grote Kerk dateert uit 1881-1883 en is gebouwd in neo-Hollandse renaissancestijl naar ontwerp van de Amsterdamse architect C. Muysken. De torenspits is in 1939 in soberder vorm vernieuwd. Verbouwd in 1985 tot twee winkels en 32 woningen. In 1838 is zijn gotische voorganger jammerlijk in vlammen opgegaan. Het was een bouwwerk van vergelijkbare statuur als de Grote Kerk in Haarlem en Alkmaar. Sinds de terugkeer van een carillon in 1939 waaien weer regelmatig de feestelijke klanken van de beiaard over de stad.

Vandaag is er tussen 13.00 en 13.30 uur een carillon concert door Frits Reynaert in samenwerking met de Hoornse Brassband onder leiding van Erwin ter Bogt.

Stichting Op Roet organiseert hier vandaag een verhalenkamer. De verhalen gaan over het verleden, het heden en de toekomst. Zie voor het programma pag. 6-7

34 Sint-Jansgasthuis

Kerkplein 39

Dit in vroeg-renaïssancestijl gebouwde gasthuis uit 1563 diende oorspronkelijk voor verzorging van zieken en onderkomen van vreemdelingen. Tot 1841 was hier het gasthuis gevestigd en daarna deed het gebouw o.a. dienst als magazijn van het Hoornse garnizoen en als botermarkt. Oorspronkelijke kleuren van de koppen en maskers op de kraagstenen onder de eerste verdiepingsvloer. Nu tentoonstellingsruimte van Kunstenaarsvereniging Hoorn en omstreken. Het pand wordt in verschillende fasen gerestaureerd.

35 Huis VerLoren

Kerkstraat 10

Het huis aan de Kerkstraat 10 te Hoorn dateert uit 1430. In 1730 betrok Lucas Merens, toenmalige burgemeester van Hoorn, het pand. Hij was tevens bewindhebber van de Oost-Indische Compagnie en dreef intensieve veehandel met de stad Boston. Toen in 1776 Amerika onafhankelijk werd, was Kerkstraat 10 een van de eerste handelshuizen in Nederland die zaken deed met de Verenigde Staten van Amerika. In 1778 vond in het pand een grote verbouwing plaats in Lodewijk XVI-stijl, waarbij het werd getransformeerd tot een van de mooiste huizen van Hoorn. Er kwamen stijkkamers met vele in bladgoud gezette ornamenten en geverfde doekbespanning van zuiver zijde. Maar ook een gebeeldhouwde marmeren schoorsteen en een zeldzaam mooi gestuukt plafond. In een van de stijkkamers bevonden zich vijf ronde schilderijen, die de zintuigen voorstelden. Eind 1905 werd het gebouw een militair tehuis, genaamd 'Het Gezellenhuis' en kreeg tevens een feestzaal met horecabestemming. Tegenwoordig heet het pand "Huis VerLoren" en is het in handen van particuliere eigenaars en dient het na een ingrijpende restauratie met herstel van historische elementen als locatie voor feesten en partijen.

Het pand is vandaag overdag vrij toegankelijk.

36 Mariakapel

Korte Achterstraat 2A

Kapel uit 1508, onderdeel van het voormalige Mariaklooster. Het naastgelegen complex werd na de hervorming burgerweeshuis en de kapel zelf wapenarsenaal voor de Staten van Holland en Westfriesland. De gotische voorgevel is gepleisterd en na een brand in 1877 voorzien van een neoclassicistische toegangspartij. Het gotische uiterlijk van de kapel is goed waarneembaar vanuit de vroegere weeshuistuin, via het poortje aan de kant van de Turfhaven te bereiken. De kapel is nu in gebruik als tentoonstellingsruimte van het kunstenaarsinitiatief Hotel Mariakapel.

37 Mariaklooster/Burgerweeshuis

Korte Achterstraat/Weeshuistuin

Toegankelijk via poortje aan de Weeshuistuin. Dit is de voormalige binnentuin van het Mariaklooster. Vanaf het poortje gezien links de gotische kapel uit 1508 en rechts de voormalige kloostergebouwen, die na de hervorming tot in de jaren 1960, dus bijna vier eeuwen lang, als burgerweeshuis dienst deden. De gevels van deze gebouwen dateren grotendeels uit de 18^e-eeuw. Achter de kapel zijn de fundamenten van de vroegere Catharinakapel boven het maaiveld opgetrokken. Hardstenen waterpomp in Lodewijk XV-stijl. Schuin daartegenover in de hoek van de muur is nog een vroegere wandpomp aanwezig. Een regenpijp, nog uit loden delen bestaand, voert het hemelwater naar een ondergrondse waterverzamelbak, waar het water uit opgepompt wordt. De paardenkastanje, de plataan en de linde zijn als monumentale bomen beschermd.

38 Claes Stapelshofje

Munnickenveld 21

Voormalig vrouwenhofje gesticht door Claes Stapel en twee vrienden in 1682. Twee historische waterpompen zijn nog aanwezig. Het renaissance toegangspoortje, mogelijk uit de werkplaats van Hendrick de Keyser, heeft in de Kruisstraat gestaan als toegang tot het terrein van het voormalige Ceciliaklooster, waar de Latijnse school was gevestigd.

39 Statenlogement

Nieuwstraat 23/Nieuwsteeg

De 'broeders van goeden wille' hebben al in 1385 op deze plaats het Jeronymitenklooster gesticht. Een halve eeuw later gaven zij al hun bezittingen aan het nonnenklooster van St. Cecilia op voorwaarde dat de nonnen een nieuwe stenen kapel zouden bouwen. Deze kapel van 1453 staat er nog steeds. Na de reformatie veranderde de functie van de gebouwen: de Gecommitteerde raden van West-Friesland en het Noorderkwartier gebruikten het als logement en de kapel werd als eetzaal gebruikt. Het grote schilderij van de slag op de Zuiderzee (de Spaanse vloot van admiraal Bossu tegen de Watergeuzen en de Westfriezen) is van Jan Theunisz. Blankerhof uit 16168. De houten lijst is gemaakt door Jan Kinnema voor een bedrag van f 475,- maar hij kreeg nog f 100,- extra vanwege de buitengewone kwaliteit van het houtsnijwerk. De eetzaal kreeg de tegenwoordige inrichting in 1788 door architect Leendert Viervant en acht jaar later werden de gebouwen aangekocht door de stad Hoorn en ingericht als stadhuis, de eetzaal werd raadzaal. Tot 1977 heeft het complex als stadhuis dienst gedaan.

40 Vijf poortjes

Nieuwstraat, Wisselstraat, Kerkplein

- Poortje tussen Nieuwstraat nr. 18 en 20. Een eenvoudige, bakstenen poortomlijsting, met zes natuurstenen blokjes en ingekrast jaartal 1603. De doorgang naar de Wisselstraat is aangebracht ter plaatse van de voormalige Baghijnepoort nadat de VOC haar kamer Hoorn vestigde in een voormalige kloostervleugel aan de Nieuwstraat 18. Let op de ongebruikelijke toepassing van de houten sleutelstukken als console voor de houten zolderingbalken.

Admiraliteitspoortje

- Kloosterpoortje in de Wisselstraat van het in 1606 gestichte Oude Vrouwenhuis, dat op het terrein van het in 1602 afgebrande Geertenklooster was gesticht. Boven de doorgang een fries met jaartalcartouche en leeuwenkoppen en hoger een door geblokte pilasters geflankeerde moderne gevelsteen, die geïnspireerd is op de sterk verweerde oorspronkelijke voorstelling van twee zittende met elkaar pratende vrouwen. In het gebouw links van het poortje was van 1639 tot 1885 de bank van lening gevestigd. Het poortje geeft via een gang die gedeeltelijk overwelfd is met een kruisribgewelf en deels met een houten tongewelf toegang tot een binnentuin.

- Poortje bij de binnentuin van het vroegere Oude Vrouwenhuis en Geertenklooster met omlijsting van Namense steen en op de sluitsteen van de boog het wapen van Hoorn. Verbonden door een houten overwelfde gang uitkomend op het Kerkplein.

- Poortje op het Kerkplein van 'Het Oude Vrouwen Huys'. Dit poortje uit 1610 heeft een Dori-

(advertentie)

A A N N E M E R S B E D R I J F W E S T - F R I E S L A N D

www.awfbouw.nl
info@awfbouw.nl

Dr. Nuyensstraat 20
1617 KC Westwoud

Aandacht voor
ambacht

PRONK BOUW
BOUWEN RESTAUREREN LEIDEKKEN

Machinestraat 2, 1749 DT Warmenhuizen
(0226) 391374 • info@pronkbouw.nl
in f @ www.pronkbouw.nl

Oude Vrouwen Huys poortje

sche poortomlijsting tussen Ionische halfzuilen. Een bijzondere versiering vormen o.a. de 'scharnieren' rond de halfzuilen. In de bovenhoeken twee putti met een zandloper en doodshoofd als symbolen van vergankelijkheid, toepasselijk voor een oude-vrouwenhuis. Het fronton wordt doorbroken door het wapen van Hoorn en geflankeerd door twee zittende vrouwenfiguren.

- Admiraliteitspoortje in de hoek van het Kerkplein. Het enig overgebleven bouwdeel van het daarachter gestaan hebbende Admiraliteitsgebouw en Prinsenhof. Het poortje dateert van 1607. Het wapenschild draagt het wapen van de Westfrieze Admiraliteit: het wapen van West-Friesland met twee gekruiste ankers en de letters PPP die staan voor Pugno Pro Patria (ik vecht voor het vaderland).

41 VOC-pakhuizen

Onder de Boompjes 24/Pakhuisstraat

Twee voormalige pakhuizen van de Hoornse kamer van de Verenigde Oostindische Compagnie. Het rechter pakhuis van 1606 (verlengd tussen 1630 en 1639), het linker vermoedelijk van 1610. Eenvoudige renaissance trapgevels tegen hoog zadeldak. Boven de deur van het rechter pakhuis een cartouche met het bouwjaar 1606 en een geopende baal met Oost-Indische specerijen. In de linker voorgevel een grote gevelsteen met 17^e-eeuwse driemasters. Inpandig heeft het rechter pakhuis aan de Onder de Boompjeskant een schouw uit het laatste kwart van de 18^e-eeuw met in reliëf een tak van de nootmuskaatboom, Mercuriusstaf en twee specerijbalen met het monogram van de Hoornse VOC. Dit gedeelte van het rechter pakhuis herbergt het onderkomen van de Vereniging Oud Hoorn met een voorlichtingsbalie over de geschiedenis van Hoorn. In het linker pakhuis is theater Het Pakhuis voor amateurtoneel en toneelcursussen gevestigd.

42 Admiraliteitsgebouwen/gevangenis

Oostereiland

Het Oostereiland is rond het midden van de 17^e-eeuw aangelegd. Kort daarna liet koopman Cornelis Schuyt er enkele pakhuizen bouwen die het oudste deel vormen van het huidige gebouwencomplex. Vanaf 1692 was hier de Admiraliteit van West-Friesland en het Noorderkwartier gevestigd met een eigen scheepswerf en haven (de naastgelegen Grashaven). In 1814 heringericht tot militaire gevangenis en daarna in gebruik als verbeteringsgesticht voor bedelaars, landlopers, alcoholisten, souteneurs, enz. Vervolgens weer gevangenis, o.a. na de Tweede Wereldoorlog voor 500 collaborateurs en kortgestrafte politieke gevangenen. In de loop der eeuwen vele malen verbouwd en uitgebreid. Momenteel zijn hier o.a. het Filmhuis en het Museum van de Twintigste Eeuw gevestigd.

43 Centrum Varend Erfgoed

Oostereiland, Schuijteskade 22

Achteraan op het Oostereiland was in de 18^e-eeuw een scheepswerf van de Admiraliteit gevestigd. Hier bevindt zich nu het onderkomen van het Centrum Varend Erfgoed Hoorn met naastgelegen botterwerf en museumhaven. Bij het Centrum Varend Erfgoed Hoorn wordt de geschiedenis van de historische vrachtvaart en visserij getoond. Vrijwilligers onderhouden er ons Varend Erfgoed en proberen de kennis en ervaring hiervoor nodig aan nieuwe generaties over te dragen. Op het zgn. leugenbankje kunt u schippers treffen die u een en ander kunnen vertellen over het leven op en aan het water. Ook is de museumhaven, met monumentale schepen, de moeite van het bezoeken waard.

In de entreehal van het Centrum Varend Erfgoed Hoorn is een kleine fototentoonstelling van taferelen uit de haven van Hoorn uit afgelopen eeuw te bezichtigen. Verder is er een film te zien waarop schippers vertellen over het onderhoud van en varen met een vissersschip.

NB. Ook kunt u tegen een geringe vergoeding meevaren op een historisch vissersschip; zeker de moeite waard!

44 Historische speelgoedverzameling

Pakhuisstraat 10

17^e-eeuws woonhuis met een nog grotendeels aanwezig houtskelet, dat gedeeltelijk is te zien in het opgestelde en als winkel ingerichte voorhuis. Hier bevindt zich een uitgebreide verzameling historisch speelgoed.

45 Lutherse kerk

Ramen 4

In sobere Lodewijk XV- of rococostijl gebouwde kerk uit 1769. Rijkelijk van rococo snijwerk voorziene mahoniehouten kansel. Dooptuin met messing doopboog. Oorspronkelijke banken. Het orgel gebouwd door Pieter Müller, zoon van de befaamde orgelbouwer Christiaan Müller, wordt regelmatig bespeeld. De middelste van de drie uitgebeelde figuren op het orgel stelt de harp spelende koning David voor. De herenbank onder het orgel heeft een rijk gesneden opzetstuk in Lodewijk XV-stijl met klok.

Vandaag is er tussen 11.00 en 17.00 orgelspel te beluisteren door Rieuwert Blok die speelt op het Pieter Müller orgel.

46 Doopsgezinde kerk

Ramen 31 en 31a

Voormalige doopsgezinde kerk uit 1864-1865 gebouwd in rondboogstijl naar ontwerp van de Hoornse civiel ingenieur H. Linse. Kenmerkend zijn de rondboogvensters en de combinatie van rode baksteen met contrasterende gepleisterde onderdelen zoals vensteromlijstingen, pilasters en lijstwerk. De ingang wordt geaccentueerd door een rondboogportaal waarin hardstenen zuilen bekroond door zeldzame kapitelen van gegoten zink, een in de 19^e-eeuw nieuw bouw materiaal. Het voorste gedeelte van de kerk werd tot 1935 bekroond door een achtkantig torentje op een koepelachtige onderbouw. Tot 1965 heeft het gebouw als kerk dienst gedaan. Bij een renovatie in 1995 is een verdiepingsvloer aangebracht. Op de eerste verdieping, bereikbaar via het buitentrappenhuis rechts, kunt u de oorspronkelijke gestucte wand- en plafondafwerking bekijken.

47 Westfries Museum

Roode Steen 1

Niet te missen aan de Roode Steen is de imposante pronkgevel van het voormalige Statencollege, sinds 1881 Westfries Museum. Op deze plek stond vanaf de 15^e-eeuw het Proostenhuis, de zetel van de afgevaardigde van de bisschop van Utrecht. Nadat Hoorn voor Willem van Oranje koos verdween de Proost uit Hoorn en in 1596 namen

de Gecommitteerde Raden van West-Friesland en het Noorderkwartier het gebouw in gebruik als vergaderplaats. Dit college werd ingesteld omdat de regio was afgesloten van de rest van het opstandige Nederland, Amsterdam en Haarlem waren namelijk nog Spaans. In 1631-'32 liet het college een nieuw, bij zijn waardigheid passend gebouw neerzetten met een kostbare natuurstenen voorgevel. Centraal hierin het wapen van de Gecommitteerde Raden, bovenin dat van stadhouder Frederik Hendrik en op de gevel zeven leeuwen met de wapens van de steden die vertegenwoordigd waren in het college.

De gevel aan de binnenplaats dateert uit de 18^e-eeuw; de klok werd geluid als de vergadering begon. Bij de komst van de Fransen in 1795 werd het college opgeheven en vanaf 1817 huisvestte het gebouw de arrondissementsrechtbank. Hoogtepunt in het rijke interieur is de grote vergaderzaal met fraaie schuttersstukken. Ook in het museum is de indrukwekkende stadsmaquette van Hoorn in 1650. Maar liefst dertig vierkante meter groot, met daarop meer

dan 1200 panden. De maquette is te bezichtigen in de speciaal daarvoor ingerichte grote kelder van het museum en voorzien van een spectaculaire presentatie. Op vertoon van dit programmaboekje is de toegang tot het Westfries Museum vandaag gratis. Bent u in bezit van een museum jaarkaart, laat deze dan bij de balie even registreren.

Vandaag is in het Westfries Museum tussen 14.00 en 15.00 uur het Hoorns Harmonie Orkest te beluisteren.

Op vertoon van dit boekje is het museum alleen vandaag vrij toegankelijk.

48 Waag

Roode Steen 8

Het waagegebouw is in 1609 gebouwd naar ontwerp van de bekende Amsterdamse architect en beeldhouwer Hendrick de Keyser. Bij de restauratie van 1912-1914 is de aangetaste buitenschil van arduinsteen vervangen door hardsteen. Thans ingericht tot café-restaurant. De weegschalen zijn op één na verwijderd, maar het mechaniek aan de zoldering dat de schalen naar buiten kon brengen, is nog aanwezig. Verder, ook de verdieping, nagenoeg authentiek. Aan de voorgevel beneden hangt nog het klokje dat de opening en sluiting van de waag aankondigde.

49 Restaurant Ridderikhoff

Roode Steen 9

Het pand is van eind 16e-eeuwse oorsprong en in 2001 grondig gerestaureerd en ingericht tot café/restaurant met inzet van mensen met een arbeidshandicap. Roode Steen 9 heeft o.a. een eind 19e-eeuwse voorgevel en in de voorgang een houten tweelingpoortje. In gang stenen renaissancepoortje. Alle verdiepingen tonen delen van het houtskelet. In 1882 toen hier café Dalmeijer gevestigd was, werd de wintertuin naar ontwerp van de Hoornse architect A.C. Bleijs gebouwd. Van 1924 tot 1995 was hier de landelijk bekende kostuumverhuurderij 'de erven Ridderikhoff' gevestigd.

Patriciërswooning ontstaan in 1744 na samenvoeging van drie bestaande huizen. De ruimtelijke structuur is nog steeds aanwezig. Op de bovenste verdieping en zolder is het houtskelet nog zichtbaar.

Het Lectorium Rosicrucianum, de huidige gebruikers van Roode Steen 15, vertellen door middel van een expositie meer over de symbolen en iconen die zij gebruiken.

COLOFON

Stichting Open Monumentendag Hoorn
Joost Buchner, Marchel de Buijn, Jos Ross
Dik van der Pijl, Harm Stumpel, Lydia Tacx

Met dank aan:

- Eigenaren, bewoners en beheerders van alle opengestelde panden
- Alle vrijwilligers
- Bureau Erfgoed Gemeente Hoorn
- Vereniging Oud Hoorn
- Stichting Historisch Zwaag
- Historisch Blokker

De Open Monumentendag Hoorn wordt mede mogelijk gemaakt door:

- Gemeente Hoorn
- Alle adverteerders in dit boekje

Tekst

Bureau Erfgoed Gemeente Hoorn,
Harm Stumpel

Illustraties

Bureau Erfgoed, Harm Stumpel,
Westfries Archief.

Vormgeving en druk

Rosier Print

Een eeuw lang actief voor Hoorns erfgoed

Oud Hoorn staat midden in de Hoornse samenleving. Dit jaar precies een eeuw. En in die 100 jaar heeft zij de stad behoed voor verval, sloop en achteruitgang.

Een belangrijke taak, vindt u ook niet? Word dan lid van de Vereniging en draag zo bij aan het behoud van de historische stad Hoorn.

Een lidmaatschap kost maar € 22,50 en daarvoor krijgt u ook nog eens elk kwartaal ons fraaie tijdschrift in de bus.

Onder de Boompjes 22 • 1621 GG Hoorn • tel. 0229 273570
info@oudhoorn.nl • www.oudhoorn.nl • www.facebook.com/Oud Hoorn

BABY- & KINDER
SPECIAALZAAK

KLEINE NOORD 47-49
1621 JE HOORN
TEL: 0229-215186
WWW.BABYPLUS.NL

Stichting Stadsherstel Hoorn (SSH) zet zich al sinds 1972 in voor het behoud van panden die van historisch belang zijn, of een beeldbepalende en monumentale waarde hebben. Inmiddels heeft SSH ruim 50 objecten in de gemeente Hoorn gerestaureerd of gerenoveerd. Zo zorgen wij ervoor dat het prachtige erfgoed dat de gemeente heeft, behouden blijft.

Open dag St. Michaëlskerk

Tijdens Open Monumentendag kunt u een kijkje nemen in ons nieuwste project: de St. Michaëlskerk op de Westerblokker 44 in Blokker. Wij leggen u dan graag uit wat wij met deze prachtige kerk uit 1852 van plan zijn. De kerk is op zaterdag 9 september van 11.00 - 17.00 uur te bezichtigen. Hopelijk tot ziens!

Meer informatie over Stichting Stadsherstel Hoorn op www.stadsherstelhoorn.nl

Nieuwe Steen 1
1625 HV Hoorn
t. 0229-252200

omdhoorn@gmail.nl